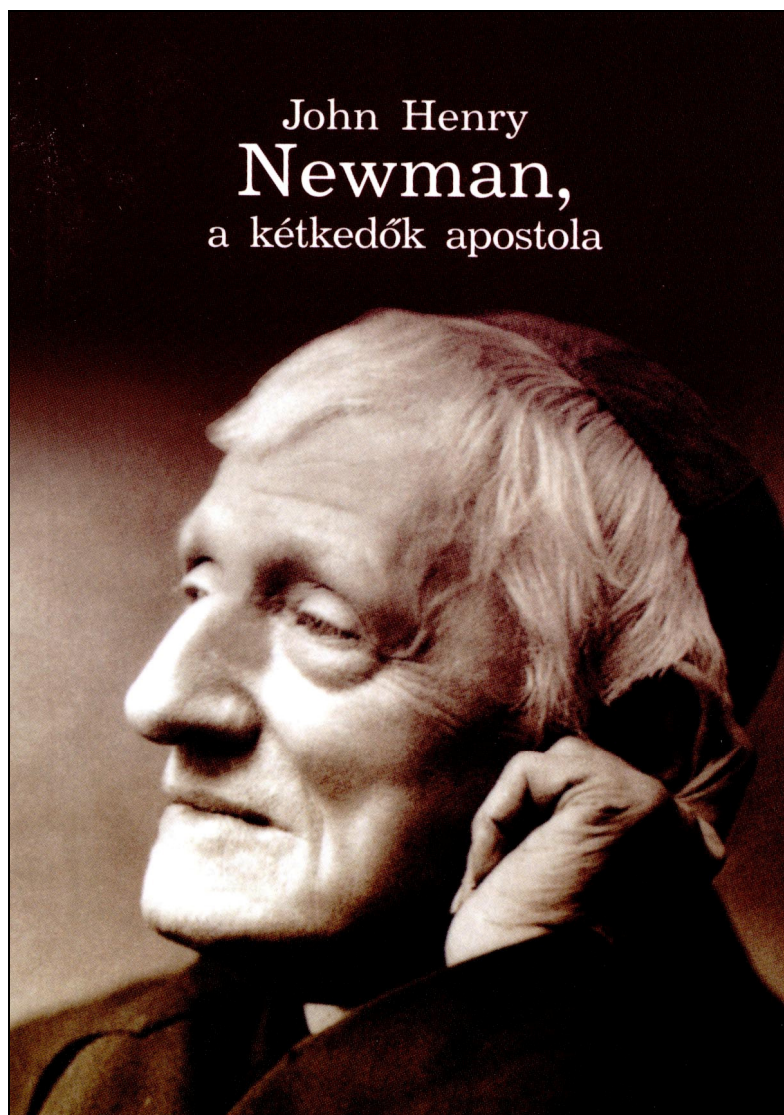

Meriol Trevor–Léonie Caldecott John Henry Newman, a kétkedők apostola

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Meriol Trevor–Léonie Caldecott
John Henry Newman, a kételkedők apostola

Meriol Trevor eredeti szövegét átdolgozta és bővítette Léonie Caldecott

Translated from
„John Henry Newman, Apostle to the Doubtful”
CTS Publications 2001

Fordította és jegyzetekkel ellátta Somogyi György

fr. dr. Barsi Balázs OFM ajánlásával

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv a Newman Központ (1125 Budapest, Városkúti út 1/A) kiadásában jelent meg az ISBN 978-963-06-7931-2 azonosítóval, Budapesten, 2009-ben. Az elektronikus változat Beatrix van den Borre FSO, a Newman Központ vezetője engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Newman Központé.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
Ajánlás.....	5
Az első évek.....	6
Fordulópont.....	6
A tizenkilencedik század gyermeke.....	6
Az igazság keresése.....	7
Neveltetés és első évek az anglikán egyházban.....	8
Itália és az Oxford-mozgalom.....	9
A Littlemore-i évek.....	9
A keresztény tanítás fejlődése.....	10
A későbbi évek.....	12
Felszentelés és az Oratórium.....	12
Faber atya.....	13
Hatás és ellenhatás.....	13
Az Achilli ügy.....	14
Dublin és Az egyetem eszméje.....	14
London és az Oratórium eszméje.....	15
Rómában áldás, Angliában hívős fogadtatás.....	16
A Rambler és a világiak szerepe.....	16
Napi kötelességek.....	18
Az Oratóriumi Iskola.....	18
Sötét éjszaka.....	19
Kingsley és az Apologia.....	20
Gerontius álma.....	21
További ellentétek és küzdelem a bizonyosságért.....	22
Tévedhetetlenség.....	22
A diadalmas utolsó évek.....	24
Newman bíboros hagyatéka.....	26
Néhány rémkép elűzése.....	26
Newman, a lekipásztor.....	27
A romantikus realista és a keresztény kinyilatkoztatás.....	28
Személyes szentség.....	29
Newman küldetése.....	30
Őszentsége II. János Pál pápa levele John Henry Newman bíboros születésének kétszázadik évfordulóján.....	31
John Henry Newman néhány imádsága és elmélkedése.....	33
A Teremtő Istenbe vetett remény.....	33
Ima azért, hogy másoknak világítsak.....	33
Nagypénteki könyörgés a keresztények egységéért.....	33
Ima az Igazság világosságáért.....	34
A megadás imája.....	34
Ima boldog halálért.....	34
Ave Maris Stella.....	34
Elmélkedés a Szent Családról.....	35
Mária szíve.....	35

A Legszentebbnek hála	35
A felhőoszlop	36
Imádság Szent Fülöphöz	36
Novena imádság Tisztelendő John Henry Newman boldoggá avatása érdekében	38

Ajánlás

Kedves Magyar Olvasó!

Isten szolgájának, John Henry Newman bíborosnak a legkiegyensúlyozottabb, leggazdagabb és legrövidebben megírt életrajzát mint a szentek életét ajánlom olvasásra.

Ez az életrajz lehet belépő a nagy bíboros tanításának csodálatos világába.

Az ő korában csírázó eszmék: a racionalizmus és a fideizmus mára beérlelték mérgező gyümölcseiket. Őt olvasva, az ő válaszait tanulmányozva, melyeket a szellemi tévedések kezdetekor fogalmazott meg, sikerebb eligazítást nyerhetünk mai világunk zavarosságában, mintha csak mai, igaz tanítóinkra figyelnénk, mert abban az időben még szinte eredeti, átlátható vázlatukban mutatkoztak meg ezek az eltévelyedések, amelyek mára mint zavaros szientizmus és babona száz és ezer újabb eszmei formában állnak elénk.

John Henry Newman sokkal inkább a mai keresztény tanítója, mint bárki más. A szentéletű bíboros az egyházatyák töretlen, egyetemes hitével és a legújabb kor szellemi, erkölcsi gyengeségeinek ismeretével felvértezve, az Eucharisziában jelen lévő Krisztusba kapaszkodva mindannyiunknak lelki vezetője lehetne, aki elvezet minket az isteni kegyelem erejében *ex umbris et imaginibus ad veritatem* (az árnyak és képek világából az igazságra).

Fr. Barsi Balázs OFM

Sümege, 2009 Húsvét

Az első évek

Fordulópont

1845. október 8. zivataros éjszakáján egy Dominic Barberi nevű, olasz passzionista szerzetes érkezett egy Oxford melletti kis faluba, Littlemore-ba. Dominic atya a postakocsi tetején utazott, nem csoda hát, hogy bőrig ázott. Úticélja egy átalakított istálló volt, amelyben a híres anglikán hitszónok, John Henry Newman lakott néhány barátjával, akikkel együtt Istennek az ő életükkel kapcsolatos szándékait igyekeztek kifürkészni. Miközben a missziós pap ütött-kopott ruházatát igyekezett a tűznél megszáritani, Newman lépett a szobába, és hirtelen a lábai elé vetette magát. Bebocsájtást kért „a Megváltó egyetlen igaz nyájába”, és esedezve kérte, hogy Dominic atya haladéktalanul gyóntassa meg.

A gyóntatás még másnap is tartott, és két társáé is, akikkel este mindhárman megvallották hitüket, és feltételes keresztségben részesültek. Október 10-én ugyanazon az asztalon, amely mellett Newman a megelőző néhány évet *A keresztyén tanítás fejlődése* írásával töltötte – s ezzel kiírta magát az anglikán egyházból – szentmisét mutattak be, és Newman ekkor járult először szentáldozáshoz. Ezek után nem maradhatott tovább a Littlemore-i békesség mennyországában, hanem magát az Egyháznak kellett szentelnie. Élete delén, már nem fiatalon, gazdag tudás és tapasztalatok birtokában kezdett egy teljesen új életet, szakítva meg nem értő és gyakran nem együttérző barátokkal, családdal. Az oxfordi Oriel College megbecsült tanáraként és az egyetemi templom lelkészeként eltöltött évek után – a vitatott anglo-katolikus „Oxford mozgalomban” betöltött vezető szerepéről nem is szólva – most sokkal fiatalabb és kevésbé jeles férfiak társaságában kellett Rómában tanulnia, és a papságra felkészülnie. Newman ezt zokszó nélkül vállalta, biztos tudatában annak, hogy a mérlegelés lankadatlan évei után helyesen döntött. Egykor azt mondta, döntenie értelmét, nemcsak érzéseit követve óhajt. Miután így tett, az ész és a szív egyesítésében kalauza lett másoknak is a Rómába vezető úton.

Annak a sorsdöntő, 1845. októberi éjszakának valamennyi eleme – a zivatar, a térden állva (bűnbocsánatért) esedező férfi és az olyannyira különböző háttérrel rendelkező, két ember között lobogó tűz (ami Krisztus szeretetének az olasz missziós pap passzionista csuháján ábrázolt lángjához társult) – bizonyos értelemben Newman életének egy-egy kulcsa. Anglikánként és katolikusként egyaránt viharok és ellentmondások fenyegették. Rendkívül éles elméje ellenére alávetette szellemét az Egyháznak, még a félreértések és a szenvedélyes hitviták közepette is. Newmant végül olyan mértékben töltötte be Isten szeretete, hogy egész életét az Ő szolgálatába állította, és ez az odaadás éppen úgy megmutatkozott az egyszerű emberek körében végzett, lelkipásztori tevékenységében, mint gondolataiban és írásaiban, amelyekkel jócskán megelőzte korát, vagyis a jövőbe látott. Newmant gyakran emlegetik úgy, mint a Második Vatikáni Zsinat atyját.

A tizenkilencedik század gyermeke

John Henry Newman 1801. február 21-én született, végigélte azt a viharos tizenkilencedik századot, amelyben Európát – miközben kiterjesztette gyarmatbirodalmait Ázsiában, Afrikában és Ausztráliában – odahaza is politikai és szellemi háborúk, forradalmak dúlták fel. Darwin, Marx és Freud volt az a három XIX. századi férfiú, akiknek az eszméi a XX. századi történelmi eseményeket mindvégig befolyásolták, és pedig kivétel nélkül az ateizmus irányában – kétségbe vonva bármilyen, az érzékek világán túli, teremtő Lélek létét. Newman

hatása az övékhez képest alighanem csekélynek látszik, de olyan, mint a kovász Krisztus példabeszédében: lassan keleszti meg az embertésztát, de még halála után száz esztendővel is hat. Akik nem ismerik az életét és a munkásságát, azok csodálkozhatnak is, hogy miért.

John Henry Newman a keresztények Egyházát történelmi tényként szemlélte, melynek eszméi és gyakorlata folytonos, de következetes fejlődésben van. Az Egyház tanításának ez a történelmi szemlélete újdonság volt, mikor Newman *A keresztény tanítás fejlődése* című művét 1845-ben megírta – csaknem tizenöt évvel korábban, mint Darwin *A fajok eredetét* (1859), amely az élettani fejlődés elméletével az embereknek a Bibliába vetett bizalmát még a XVI. századi, kopernikuszi tanoknál is jobban megrendítette. Newman erről a történelmi alapról volt képes védelmezni a keresztény hagyomány igazságát azzal a tudományos szkepticizmussal szemben, amely a 19. század második felében a művelt emberek körében terjedt, manapság pedig már csaknem mindenkit megfertőzött.

Newman, aki egyik levelében azt írta, hogy „Darwint a helyére tudná tenni” a hit alapjainak megrendítése nélkül, később rájött, hogy a kutatás racionalista módszerei a Bibliának mint az isteni kinyilatkoztatás csálthatatlan eszközének a hitelét kérdőjeleznék meg. Érzékelte, hogy az Egyház az, amely a Krisztusban történt kinyilatkoztatást közvetíti, mégpedig attól fogva, hogy a Feltámadott az apostolokat megbízta ezzel, majd mennybemenetele után elküldte a Szentlelket, Aki egy testben egyesítette őket, és vezeti rá minden igazságra, az idők végezetéig. Newman a korai egyházatyákat tanulmányozva jött rá, hogy a hittételek az évszázadok során úgy fejlődtek, ahogy egy apró mag fává terebélyesedik. Az a mag Krisztus volt, Isten Igéje.

Az igazság keresése

Newman talán azért volt képes ezt az eredeti gondolatmenetet követni, mert személyes vallásos meggyőződése az igazság fáradhatatlan keresésében bontakozott ki, mindig azzal az erkölcsi eltökéltséggel együtt, hogy a neki adatott hit szerint kíván élni. Tizennégy éves, éles eszű diákként olvasta Tom Paine-nek az Ószövetség ellen írt értekezéseit és Hume néhány eszme-futtatását – „Legalább elhitethettem apámmal, hogy értem is őket, de ez talán csak hencegés volt”, írta később szerényen az *Apologiában*. Lemásolt néhány francia verset is, amelyek a lélek halhatatlanságát tagadták, és arra gondolt: „Milyen szörnyű, de milyen tetszetős!”. És akkor elhatározta, hogy erényes lesz, de nem vallásos. Aztán egy évvel később, miután apjának bankja csődbe ment 1816-ban, betegen egyedül maradt az iskolában a nyári szünidőre, és itt – mint sokkal később, egy naplójában följegyezte – „Isten teljesen megváltoztatott engem, aki inkább voltam ördög, mint komisz kölyök”. Bűnét nem annyira testiségben, mint lelkiségben fedezte fel: abban a szellemi kérkedésben, amiből könnyen lesz fennhéjázó önelégültség.

Ezt az első megtérését, amely szerinte öt hónapig elhúzódott (s ez néhány evangélikált¹ a későbbi években arra készítetett, hogy meggyőzzék: valójában soha nem is tért meg) az *Apologiában* „a gondolkodásban bekövetkezett gyökeres változásnak” nevezte, és valóban, a Mayers úrtól, az iskola egyik fiatal, evangélikál tanárától kölcsönzött könyvek készítették Newmant arra, hogy a keresztény vallásról elkezdjen gondolkodni. Az igazság ereje – melyben egy Thomas Scott nevű unitárius gondolta át azt az utat, amely a Szentháromságba és a Fiúistennek, vagy az Igének a Názáreti Jézusban való megtestesülésébe vetett hithez vezetett – nemcsak magát a tanítást ültette el Newman lelkében, hanem a hitigazságot mint keresés eredményét, annak megértését pedig mint személyes fejlődést mutatta be. Scott

¹ Az angol evangelical szó protestáns fordítása (vö. Fabiny Tibor: *Az Oxford-mozgalom*. In: *J. H. Newman életművéről*, Sapientia füzetek 1., 55).

mondásai, hogy „a szentség a békességnél előbbre való” és hogy „a növekedés az élet egyetlen bizonyítéka”, az ifjú Newman számára szállóigékké váltak, s ezzel a kereszténység számára kezdettől fogva életmód volt, nemcsak egy elfogadandó eszmerendszer. Milner Egyháztörténete hasonlóképpen mély benyomást tett rá, mert Newman ott fedezte fel először az Egyházatyákat, az első századok nagy, keresztény gondolkodóit. Gondolkodásmódjuknak rá gyakorolt hatását a zenéhez, kedvenc művészeti ágához hasonlította – miután tízéves kora óta hegedülni tanult. Az Atyáknál az érvelés görög tisztasága a zsidók erőteljes szimbolizmusával társult, és az értelemnek a képzelettel való házassága éppen megfelelt Newman szokatlan lelki egyensúlyának, amelyben ezek egyenlő felek voltak. Megmutatták az utat egy olyan világba, amelyben a legfőbb titkok egy elvont rendszerben étellelenné nem váltak, de fékevesztett érzések elkorcsosító folyamatának sem lettek alávetve. Továbbá olyan Egyházba vezették be őt, amilyen megelőzte azt a középkori kereszténységet, amelyből a protestáns fordulat kiutat keresett, és azt még Newman korában is az Egyház középkori formája elleni tiltakozásban vélte megtalálni, így 1816-ban, tizenöt éves korában Newman elindult azon az úton, amelyen nemsokára az anglikán egyház katolikus megújulási mozgalmának zászlóvivőjévé vált, majd később – lassan és fájdalmasan – az elvezette a katolikus egyházba, Szent Péter Széke elé.

Neveltetés és első évek az anglikán egyházban

John Henry hat testvér közt a legidősebb volt, és a játékban is első: színdarabokat írt, hogy együtt előadják. Apja bankár volt, a feltörekvő középosztályból, anyja, Jemima Fourdrinier pedig egy hugenotta leszármazott papírkészítő lánya.

Boldog gyermekkor után Newmant egy felvilágosult magániskolába küldték Elingbe, ahol olyan jól tanult, hogy még csak tizenhat éves volt, amikor az oxfordi Trinity College diákja lett. Jóllehet nagyon igyekezett (vagy talán éppen azért), záróvizsgái rosszul sikerültek, ám mégis tovább tanulhatott lelkésznek az egyetemen, mert korábban már elnyert egy felsőoktatási ösztöndíjat. 1822-ben pedig, mikor még csak huszonegy éves volt, a szellemi élet akkori központjának számító Oriel College oktatója lett. Ez felcsillantotta egy tudományos pálya lehetőségét, és rendszeres jövedelmet jelentett, amire szüksége is volt, miután apja a saját bankjának felszámolását soha nem heverte ki, és 1824-ben meghalt, Newmanre hagyva azt a felelősséget, hogy anyjának és húgainak otthont teremtsen, Frank nevű öccsét pedig kitaníttassa. Frank oktatása mellett némi pénzt is keresett azzal, hogy más tanítványokat is vállalt. Newmant abban az évben szentelték diakónussá, és az Oxford melletti St. Clement segédlelkésze lett. Az áldozatos szolgálat után, 1825. május 29-én szentelték az anglikán egyház papjává, és erről évekkel később – hogy annak még a látszatát is kerülje, miszerint egy ilyen ünnepélyes alkalommal az apostoli folytonosság kérdése foglalkoztatta volna – azt írta: „Egyszer s mindenkorra elköteleztem magam, felszentelve a Mindenható Isten szolgálatára”.

Mindazonáltal nem szűnt meg az Egyházra vonatkozó nézeteit folyamatosan felülvizsgálni és tágítani, annak adott helyzetét barátaival megvitatni, és mire 1828-ban a Szűz Mária tiszteletére szentelt egyetemi templom vezető lelkésze lett, Oxfordban már jelentős tekintélyre tett szert. A katolikus megújulás – más néven „traktariánusok” – mozgalma, mely 1833-ban indult útjára, eredetileg az államnak az egyházi ügyekbe való beleszólása elleni tiltakozás volt. Az első, rövid és lényegre törő „Időszerű értekezéseket” (*Tracts for the Times*) Newman írta. Az egyházat eddig az állam támogatta: „Vajon, ha lemondanánk ezekről a világi előnyökről, Krisztus szolgálói mire hagyatkozhatnak?” Válasza ez: „Krisztus a maga Egyházát nem úgy bízta az emberekre, hogy annak sajátos igényeit figyelmen kívül hagyta volna. Semmiképpen. Nem lehet olyan könnyörtelen tanítónk, hogy arra biztatna, dacoljunk a világgal, ám ehhez semmi felhatalmazást nem adott volna...”

Attól tartok, hogy elherdáljuk azt a valóságos alapot, amelyre illetékességünk épül – *apostoli örökségünket*”.

Itália és az Oxford-mozgalom

1833-ban Newman Hurrell Froude nevű barátjával Itáliába utazott szabadságra. Alkalma nyílt katolikus istentiszteleteken részt venni, így az az angol protestáns körökben szerzett benyomása, hogy a római katolikus egyház velejéig romlott és lelkileg sivár, kezdett megváltozni, bár az olaszok vallásossága az ő angol vérmérsékletétől kulturálisan idegen volt. Egy újabb – ezúttal elég súlyos, sőt életveszélyes – betegség tapasztalata pedig, mikor Sziciliában magára maradt, Newman számára vízvázalstónak bizonyult. Itt írta híres versét, „Jó Fény, vezess!”, és megfogadta, hogy bármi áron véghezviszi az anglikán egyház megújításának és megtisztításának művét. Közvetlenül hazatérése után mondta el Keble híres beszédét „a hitehagyott nemzetről”, s ezzel az Oxford-mozgalom útjára indult.

A mozgalom traktátusait lelkes támogatók juttatták el a lelkeszségekre országszerte, de néhányat maga Newman is kézbesített lóháton. Mindez az 1830-as években főleg a fiatalok körében keltett izgalmakat. Felrázta és gondolkodásra készítette őket az Egyház mibenlétéről, meg annak ahhoz az államhoz való viszonyáról, amellyel kibogozhatatlanul fonódott össze azóta, hogy VIII. Henrik a pápa helyett saját magát nyilvánította földi egyházfőnek Angliában. Newman, aki ekkortájt már elkezdte az (akkor nagyon is elfelejtett) egyházatyákat tanulmányozni, rádöbrent, hogy az Egyház – jóllehet olykor kénytelen volt beletörödni az állam látszólagos hatalomátvételébe – önmagát mindig is önálló közösségnek (kommunio-nak) továbbá katolikusnak, vagyis egyetemesnek, nemzetek fölöttinek, a püspököket pedig az apostoli hit letéteményeseinek tekintette.

Bár Newman csupán egy baráti kör egyik tagjának tartotta magát, kétségtelenül ő volt a mozgalom leghatározottabb egyénisége, és hatása nemcsak a (névtelenül terjedő) traktátusoknak volt köszönhető, hanem beszédeinek is, amelyeket kötetszámra jelentetett meg, így azok révén országszerte ismertté vált. A vitatott katolikus nézetekre kíváncsi olvasók előtt, ahelyett lélektani mélységekből bukkant fel az Úr Krisztusnak az evangéliumot követők közösségében maradandó jelenléte, és az a mindenkire címzett kihívás, hogy Őt követve életét változtassa meg. Ezzel a katolikus megújulás a lelkiismerethez szóló, igazi vallási megújulássá vált.

1833-tól 1841-ig Newman volt a felhajtóereje annak az Oxford-mozgalomnak, mely egy jó ideje protestáns eszmékkal terhelt hagyomány katolikus elemei iránti érdeklődést keltve, de a hatalom birtokosainak többségéből heves ellenállást is kiváltva, egyre terjedt. Számukra a 90. traktátussal betelt a pohár. Abban Newman amellet érvelt, hogy az a 39. cikkely, amelyet az anglikán egyház valamennyi lelkészének és minden egyetemi októnak kézjeggyével tanúsítva kellett elfogadnia, nem annyira a katolikus hit, mint a középkori visszaélések és romlottság elleni protestálás, vagyis katolikus értelemben is felfogható. Ez lényeges volt abból a szempontból, hogy az anglikán egyház is a katolikus egyház része. Ami viszont nemcsak Londonban keltett nagy felzúdulást, hanem Oxfordban is, ahol az egyetemi előljárók kifogásaira válaszolva, Newman a szerzőséget elismerte. A londoni lapok szerint egy pápista ügynök álarca hullt le Oxfordban: ettől fogva terjedt a hír, hogy Newman nem más, mint fondorlatosan álcázott, titkos, pápista ügynök.

A Littlemore-i évek

Newman pedig ekkortájt vonult vissza Littlemore-ba, a St. Mary lelkészesség félreeső zugába, ahol már 1836-ban épített egy kis templomot, és a falu szegényebb gyerekei számára iskolát alapított. Lelkipásztori tevékenysége itt került előtérbe. Személyesen oktatta hittanra a

gyerekeket, és hegedűjével kísérve tanította őket zsoltárokat énekelni, de testi szükségleteikről is gondoskodott: új köténykéekkel látta el a kislányokat. A Nagyböjtöt minden évben szigorúan megtartotta, bár majdnem minden nap begyalogolt Oxfordba, hogy ottani kötelezettségeinek eleget tegyen. Néhány istállóépületet alakított át egyszerű lakóhellyé, ahol hamarosan több fiatalember is csatlakozott hozzá, akik úgy kezdték érezni, hogy nincs hely számukra abban az anglikán egyházban, amely protestantizmusához olyan harsányan ragaszkodott.

A Littlemore-i évek alatt Newman, aki püspökének óhajára beszüntette a traktátusokat, kénytelen volt elviselni, hogy három évente kiadott *Vádiratában* csaknem minden püspök elítélte, így adva tudtára, hogy a katolikus és apostoli hit védelmezőinek szerepét csak akkor nem utasítják el, ha az annak a XVI. században megreformált változatára vonatkozik. Newman 1843-tól fogva laikusként élt Littlemore-ban, miután lemondott a St. Mary lelkészségről, ahol a napi szolgálatot segédlelkésze és barátja, William John Copeland látta el. Newman a római breviárium szerint végezte napi ájtatosságát, azokból a könyvekből, melyek egykor barátja és anglo-katolikus társa, az 1836-ban elhunyt Hurrell Froude tulajdonában voltak.

Az anglikán egyházból a katolikus egyházba, a római szentszékkal való közösségbe vezető út Newman számára fájdalmas volt, mert lelkiismerete kiragadta őt lételeméből és legrégebbi barátaitól elsodorta afelé a katolikus egyház felé, amely egészen 1829-ig törvényesen be volt tiltva, következésképp kevesen ismerték, kevés tagja volt, és kevés oktatási lehetősége. Azt sem tudhatta biztosan, hogy a római katolikus egyház nem romlott-e meg súlyosan hosszú története során.

A keresztény tanítás fejlődése

A keresztény tanítás fejlődéséről írva, Newman arra a következtetésre jutott, hogy bár a gyakorlatban és a jámbor túlzásokban valami romlás is fölfedezhető, a tanításban bekövetkezett, minden változás az Istennek Krisztusban történt, eredeti kinyilatkoztatásáról való, közös elmélkedés eredménye, és hogy az egyházat minden korban minden igazságra a Szentlélek vezérelte, ahogy azt Krisztus megígérte. Newman azokat a jeleket vagy jellegzetességeket kereste, amelyekről az egyház tanításában bekövetkezett, hiteles változások felismerhetők, s amelyeket az elmúlt tizennyolc évszázadban a hittudósok hallgatólagosan ilyen feltételnek ismertek el. Ezek a jelek azt mutatják, hogy egy gondolat alapja mindig valami olyan valóság (és a „valóság” Newman gondolkodásában életre szólóan kiemelt jelentőségű), amelyet egyrészt Isten nyilatkoztatott ki, másrészt az ember egyre mélyebben értett meg az évszázadok múlásával.

„Egy eszme fejlődése nem olyan, mint egy papíron kidolgozott gondolatmenet, amelynek minden egyes lépése az előzőből értelemszerűen következik, hanem emberi közösségek és azok vezetői, irányítói alakítják, akiknek a szelleme annak eszközéül szolgál, és fejlődése azoktól függ, akiket felhasznál”. Ez elsősorban az Írás kinyilatkoztatott igazságára vonatkozik. A Biblia lezárását az Egyház egész történetén át követő dogmafejlődésnek olyan sajátosságokat kell mutatnia, „melyek alapján a romlástól megkülönböztethetők”. A „romlás” fogalmat Newman élettani értelemben használja, ahhoz hasonlóan, ahogy az emberi test működési zavara előbb-utóbb annak halálához vezet. A hiteles dogmafejlődés ismérvei (melyekből Newman hetet különböztet meg) egy jól működő test ismérveivel hasonlók. Az Egyház pedig ilyen test: Krisztus földi teste.

Amiről írt, az végül szilárd meggyőződéssé vált, és Newman 1845. október 9-én a katolikus egyházba bebocsátást nyert. Talán nem lényegtelen, hogy az a férfiú, aki az oxfordi egyetem egyik legragyogóbb elméjének ezt a kegyet kiszolgáltatta (és aki később őt úgy jellemezte, mint az egyik legalázatosabb és leginkább szeretetre méltó embert, akivel valaha

is találkozott); olyan pap volt, akinek küldetése főként a közép-angliai iparvidék szegényeihez szólt. A boldog emlékű Dominic Barberi leghíresebb konvertitája ugyanis élete utolsó negyvenöt esztendejében a római katolikus egyházat ebben az összefüggésben szolgálta.

A későbbi évek

Felszentelés és az Oratórium

Newman utolsó Littlemore-i esztendejének egyik legnagyobb megpróbáltatása az a rengeteg levél volt, amelyet egy Rómához történt átpartolásáról szóló újságcikk nyomán kapott. Sok volt közöttük korholó és gyalázkodó, de ennél fájdalmasabbak voltak azoknak a gyötrődő traktariánusoknak a levelei, akik úgy érezték, hogy cserbenhagyta őket. Tényleges áttérését követően viszont annyi laikus és klerikus, ügyvéd és tanár hagyta el családotul az anglikán egyházat, hogy az nemcsak az újságolvasókat háborította fel, hanem a parlamentet és a legkülönbözőbb felekezetekhez tartozó protestánsokat is. Maga Newman fiatalabb tanítványaival ideiglenesen a Birmingham melletti Old Oscott College falai között talált otthonra, és azt a Maryvale (Máriavölgy) névre keresztelte át, miután bérmanevéként is a Máriát választotta. Ám hamarosan Rómába küldték Ambrose St. Johnnal együtt, hogy a papságra felkészüljön. Ott, a Propaganda Fide kollégiumában szentelték katolikus pappá, és ott mutatta be első szentmiséjét is Úrnapján, 1847-ben.

Sok imádság és töprengés, fiatal ex-oxfordi társaival való egyeztetés után Newman elhatározta, hogy csatlakozik az Oratorianusok Gyülekezetéhez, amely a firenzei születésű Néri Szent Fülöp körül, a viharos XVI. századi Rómában nőtt egyházi intézménnyé. Szent Fülöp hosszú életének javát ott élte le mint eredeti, karizmatikus egyéniség, elragadtatott, szemlélődő, jó humorú, csavaros eszű, gyakorló lélekbúvár, aki a világban élt, szerette az irodalmat és a zenét, és azzal botránkozta meg vaskalapos paptársait, hogy gyakran áldoztatott meg világiakat, még „utcalányokat” is.

Amikor odaadó tanítványai elhatározták, hogy közösséget alkotnak, Newman ragaszkodott ahhoz, hogy ne tegyenek szerzetesi fogadalmat, hanem mindenki tartsa meg saját javait, hogy ha meggondolja magát, szabadon távozhasson. A papok együtt laktak egy Életrendet követve, olyan városi központokat hozva létre, ahol a világiak összejöhetnek elmélyíteni hitbéli ismereteiket, eszmecsereben és imádságban. Newman számára ez a közösség látszott legjobban megfelelni egyetemi hitsorsosainak és azoknak a növekvő angol iparvárosoknak is, amelyeket a politikai hatalom leendő székhelyeinek tekintett. Ezért volt elégedett azzal, hogy Birminghambe küldték, ahol Nicholas Wiseman, a konvertiták védelmezője volt a Midland District megyéspüspöke, (new) Oscott székhellyel, a Gothic College Pugin²-féle, vöröstéglás épületében.

Newman felhatalmazást kapott arra, hogy az oratorianusok XVI. századi szabályzatát a XIX. századi Angliára alkalmazza, és 1848 februárjában a Maryvale-i Oratóriumot formálisan is megalapította. Az oratoriánusok hosszú, karcsúsított reverendát viseltek nyitott, nem római gallérral, ami eredetileg egyszerűen az ingüké volt. Az első év tele volt a Newman köré gyülekező, legkülönbözőbb rétegekből formálódó közösség emberi nehézségeivel, de 1849 elején Birminghambe költözött, ahol a Deritend nevet viselő városrész egyik eldugott utcájában egy régi szeszfőzde bérleti jogát már korábban megvásárolta, és az egykor üstökkel teli nagy termet kápolnává alakította. Ide – Newman nem kis meglepetésére – csaknem azonnal tódulni kezdtek a szegény munkásgyerekek, minden este, „mint a heringek ívás idején”, ahogy mondta. Olyan későig dolgoztatták őket a fémnyomó üzemekben, hogy iskolát nem nyithatott nekik, de kórúst alakított (a lányoknak is), a fiatal atyák pedig hittanra

² Pugin, Augustus Welby Northmore (1812–1852): a katolikus megújulási mozgalmat támogató építész és teoretikus, a londoni parlament egyik tervezője.

tanították őket. A következő néhány évben Newman itt élt, nagyon keményen dolgozott, és olyan kevés pénze volt, hogy még egy új pár cipőt sem engedhetett meg magának. Olykor a templom orgonáján játszott.

Faber atya

A kép azonban nem lenne teljes Frederick Faber atya nélkül. Ez a lelkes oxfordi konvertita tizenhárom évvel volt fiatalabb Newmannél, és egy sereg egyetemista meg a régi lelkesységéhez tartozó, falusi fiatal követte. Már korábban közösséggé formálta őket, és úgy nevezte el, hogy „Isten Akaratának Testvérei” (Dominic Barberi atya viszont úgy hívta őket, hogy „Faber Akaratának Testvérei”). Létszámuk meghaladta Newman csoportját, és a vidéki küldetés tudatával terhelten telepedtek meg a régi Cotton College falai között, ahol a Puginnal templomot építtető Lord Shrewsbury egyáltalán nem volt elragadtatva ettől az áttéréstől. Következésképp néhány atyát ott kellett állomásoztatni, hogy a küldetést teljesítsék, míg Newman meg nem kapja az earl és az egyházmegye beleegyezését.

Fabernek, aki a Wilfrid nevet vette föl, csaknem a birminghami alapítással egy időben sikerült rávennie Newmant, hogy létesítsen egy hasonló, londoni lelkességet is, és kinevezte magát plébánosnak. Ez Newmant arra készítette, hogy 1850-től kezdve, mikor a helyreállított egyházszerkezetben Wiseman lett Westminster első bíboros érseke, a közvélemény figyelme menthetetlenül a londoni Oratorium felé fordult. Wiseman meghívta oda Newmant, hogy tartson előadásokat a Mozgalomról, amit ő vonakodva, de abban a reményben vállalt, hogy a még tétovázó traktariánusokat ráveheti a Rómának való engedelmességre. És ennek eredményeként sokan „át is tértek”.

Hatás és ellenhatás

A katolikus egyházszerkezet helyreállítása (missziós kerületek helyett egyházmegyékkel) az 1780. évi Gordon lázadás³ óta a legnagyobb pápaellenes felzúdulást váltotta ki: ellenséges hangvételű vezércikkek a *Times*, karikatúrák a *Punch* lapjain (ahol a vézna Newman csaknem olyan gyakori céltábla volt, mint a gömbölyded Wiseman), tekintélyes polgárok által szervezett tüntetések országszerte, kolostorok elleni durva támadások, föltételezett papok sárral és kövekkel való megdobálása (amit nem került el az áldott emlékű Dominic Barberi sem, de még a másik orcáját is odatartotta azzal, hogy az egyik követ fölvette, és megcsókolta). Máglyákat gyújtottak, amelyeken a pápa és Wiseman képmásait égették el.

A zavargások még 1851-ben is folytatódtak, és az év nyarán Newman – azzal a szándékkal, hogy a pápa-ellenes szenvedélyeket lecsillapítsa – a birminghami gabonatőzsdén tartott előadásorozatot *A katolikusok jelenlegi helyzete Angliában* címmel. Kedvenc fegyvere, a satíra bevetésével mutatta ki a katolikus-ellenes koholmányok abszurditását. Például olyan paródiákat adott elő, hogy a tájékozatlan külföldiek miként magyarázzák félre az olyan alkotmányjogi kifejezéseket, mint „a Király nem tehet rosszat”, mintha ez azt jelentené, hogy a britek szerint uralkodójuk mentes minden büntől és gyarlóságtól. Az előadások nyomtatott szövegét a helyszínen meg lehetett vásárolni, majd hamarosan könyv alakban is megjelentek, a hallgatóság pedig jót mulatott, és felvilágosítva távozhatótt.

³ A Lord George Gordon által 1780 júniusában szervezett, egy hét alatt ötszáz sebesültet követelő tömegtüntetés a katolikusokkal szembeni türelmi rendelet (*Catholic Relief Act*) megsemmisítése érdekében.

Az Achilli ügy

Előadásai során Newman hevesen támadott egy kiugrott papot, az olasz Giacomo Achillit, aki a Protestáns Szövetség támogatásával járta az országot, és az Inkvizíció lelkiismereti okokból lett áldozatának adva ki magát, kínvallatásokról és gonosz klerikusokról szóló történetekkel borzolta a kedélyeket. Wiseman a *Dublin Review* hasábjain leleplezte, hogy Achillit valójában kiskorú lányok többszörösen elkövetett megrontásáért állították Rómában egyházi bíróság elé, majd kizárták a Domonkos rendből, és egy kolostorban töltendő elzárásra ítélték, de megszökött onnan. Katolikusokon kívül kevesen olvasták a *Dublin Reviewt*, de mindenki olvasta Newmant, és a Protestáns Szövetség rávette Achillit, hogy indítson rágalmazási pert „a hitehagyott Newman” ellen, ahogy a sajtóban emlegették.

Newman eredetileg Wiseman bizonyítékaira támaszkodott, de miután a bíboros közben elsüllyesztette valahova, és nem találta azokat, kénytelen volt tanúkat állítani, beleértve néhány olasz leányt, akiket Maria Giberne, a Newman család barátja gardírozott. (Ő már korábban követte Newmant az Egyházba, és emlékiratait az Oratoriumra hagyta.) A felperes időhúzása miatt nagy sokára megtartott tárgyaláson azonban Achilli szemérmetlenül tagadott minden vádat. Az esküdszék pedig úgy ítélte meg, hogy Newman bizonyítékai elégtelenek, kivéve azt az egyet, mely szerint Achillit az ige hirdetés jogától megfosztották! Newman védői új tárgyalást kértek, de némi halogatás után a kérelmet elutasították, és 1853. január 31-én Newmant 100 font pénzbüntetésre, annak megfizetéséig pedig letöltendő börtönbüntetésre ítélték. Már fölkészült a börtönéltre, holmiját összepakolta, de barátai a pénzt azonnal összeadták. Coleridge bíró (Keble barátja) jól kioktatta Newmant a Rómához való eltávolításának betudható erkölcsi zülléséről, Achilli pedig hamarosan útrakelt Kanadába, mindenütt elcsábított szobalányokat hagyva maga után.

Bár ez az Achilli ügy protestáns körökben (ahol a megrontás nagy nyilvánosság előtti emlegetése megrökönnyödést keltett) ártott Newman hírnevének, használt viszont a katolikusok között, akik élharcosuknak tekintették, kiadásainak fedezésére alapítványt hoztak létre, és a bírósági tárgyalás után fennhangon megéljeneztek. Az mégis keserű tapasztalat volt számára, különösen fájdalmas abban a feszült bizonytalanságban, amely még ott lebegett a feje fölött, amikor felkérték, hogy az 1852-ben helyreállított egyházkormányzat első zsinatán beszédet mondjon. Annak azt a címet adta, hogy *A második tavasz* – a Katolikus Egyház háromszáz évig tartó tél utáni feltámadása Angliában.

Dublin és Az egyetem eszméje

Ugyanabban az évben, még mielőtt az ítéletet meghozták volna, Cullen érseknek egy katolikus egyetem alapítását célzó meghívására Írországba ment, hogy ott *Az egyetem eszméje* címmel előadásokat tartson a dublini Rotundában. A dolgok itt is lassan mentek, és Newman rektori beiktatására 1854-ig kellett várni, jóllehet már korábban kibérelt ott egy házat, és munkához látott. Newman számára kimerítő volt újra meg újra nekirugaszkodni egy megfelelő irányelveket követő, katolikus egyetem alapításának, amit nemcsak Cullennek a világiak szabad szellemű képzésével szembeni gyanakvása nehezített, hanem a többi ír püspöknek a szerintük túlságosan pápista és Rómában befolyásos Cullennel szembeni gyanakvása is. Ezt a befolyását Cullen Newmannel szemben úgy érvényesítette, hogy megakadályozta segédpüspökké történő kinevezését, amit Wiseman egészen biztosra vett, és elhíresztelt, zavarba ejtve sokakat, amikor nem történt semmi. Newman a kinevezést csak azért fogadta volna el, hogy az számára helyet biztosítson az egyetemi bizottságban, de később örült a mellőzésnek, mert így több ideje maradt a saját munkájára. Az Egyházban Newman nem címekeket keresett, hanem munkát.

Írorszáiban Newman sok világi jóbarátot szerzett, még az Ifjú Írek⁴ körében is, de az csak fokozta a vele szembeni klerikális bizalmatlanságot. Mégis sikerült néhány tanszéket létrehoznia, jól képzett előadókat kinevezve, és elkezdve a vizsgáztatást. Egy csapat különböző nemzetiségű diákot a saját házában szállásolt el. (Cullen botrányosnak találta, hogy egy billiárd asztalt is a rendelkezésükre bocsátott.) Erejéből még arra is futotta, hogy egyetemi diplomát építtessen az Achilli perben védelmére létesített alapítvány maradványaiból, az áttért John Hungerford Pollen tervei szerint, aki építészként a kelta márványt rendkívül hatásosan alkalmazta. Az akkor nősült Pollen sokáig emlegette Newman kedvességét, akivel együtt sétálgatott a Főnix parkban, és járt az állatkertben. „Jókedve úgy sugárzott, ahogy a napsugárból a fény, még a nyomasztó nehézségek idején is.”

London és az Oratórium eszméje

A nehézségek nemcsak Dublinban, hanem Angliában is nyomasztóak voltak. Valahányszor átkelt az Ír tengeren (56 ilyen alkalmat jegyzett fel az egyetem szolgálatában), nem győzte elsimítani a két Oratórium közötti ellentéteket, amelyek 1855-ben komoly összeütközéshez vezettek. Ebből a feszültségből ered az a félreértés, hogy Newman „túl érzékeny” – korszerűsítve „nehéz ember” – lehetett, aki föltehetően könnyen megsértődött, és a képzelt mellőzöttség tudata hosszasan emésztette. Az igazság ennek csaknem az ellenkezője: kevesen viseltek el türelmesebben annyi alaptalan vádaskodást és megaláztatást, amennyiben előbb anglikánként, utóbb katolikusként volt része. Mert míg Newman a birminghami Oratóriumnak nem engedett nagy dobra verni mindent, addig Faber és a londoni oratoriánusok lázasan igyekeztek Wisemant és befolyásos barátaikat a maguk oldalára állítani, Newman leveleit és saját válaszaikat lobogtatva. Egymásnak írt leveleiket viszont nem lobogtatták, pedig azokból derülnek ki valódi szándékaik és Newman iránti érzelmeik.

Faber lelkesen tette magáévá Rómának azt a szélsőséges pápizmusát, ami lényegében az elvilágiasodott európai országok növekvő nacionalizmusának ellenhatása volt. A pápa egyházi főhatalmának hangsúlyozását az váltotta ki, hogy világi hatalma nem állhatott ellen az egységes Itáliáért küzdő Risorgimento erőinek. Newman ezt a világi hatalmat (ami a középkorban a pápának az uralkodóktól való függetlenségét hivatott biztosítani) nem tekintette lényegesnek a pápaság szempontjából, ám a londoni atyáknak erről más volt a véleménye. Amellett is kardoskodtak, hogy a szellemi munka nem illik Szent Fülöphöz, jóllehet egyik nevezetes tanítványát (a későbbi Baronius kardinálist) éppen ő buzdította Egyháztörténetének megírására, miközben alázatra intette azzal, hogy őt tette meg szakácsnak.

Jóllehet a londoni háznak Newman már nem sokkal alapítása után függetlenséget biztosított, és csak a fontos ügyekbe való beleszólás jogát tartotta fenn magának, a londoni atyákkal végül nem tudott zöldágra vergődni az egyes házakra vonatkozó Szabályzat értelmezését illetően (ami rendkívül fontos lett volna, mivel az oratoriánusok közösségi életét ez az egyetlen dolog tartotta össze). Ez Newmant, aki Szent Fülöp Oratoriumának mélyen elkötelezte magát, és felelős volt annak sorsáért Angliában, mérhetetlenül aggasztotta. Úgy határozott, hogy a jövő érdekében személyesen kell Rómába mennie, és a helyzetet tisztáznia. Akkortájt más rendházakat is készült alapítani – Liverpool és Leeds kerülhetett szóba, meg egy újabb ház Londonban, az East End-en.

---

⁴ Ír nemzeti önrendelkezési mozgalom.

Rómában áldás, Angliában hívős fogadtatás

Rómában az öt magánkihallgatáson fogadó IX. Pius pápát Newman a saját közösségének börtönökben, dologházakban, árvaházakban és szegény iskolákban végzett munkájáról tájékoztatta, amit a Szentatya nagy örömmel nyugtázott, hangsúlyozva, hogy a kor ilyen aktivitást követel. Mikor Newman az áldását kérte azokra az asszonyokra, akik az irgalmasságnak ezeket a cselekedeteit gyakorolják, a pápa lelkesen jegyezte meg, hogy ebben a korban az asszonyok többet tesznek a férfiaknál. Newman Deritend szegény asszonyain és leányain „nem apácaikkal, hanem apáca lelkületű hölgyekkel” kívánt segíteni, és hamarosan főleg konvertita özvegyeket és érett korú hajadonokat gyűjtött maga köré, akik fölbecsülhetetlen értékű segítőtársaknak bizonyultak. Nekik a pápa – áldásán kívül – egy húsvéti gyertyát adott, és a saját Szent Fülöp képét küldte, valamint jóváhagyását ahhoz, hogy könyveket írjanak, fessenek és muzsikáljanak. Newman a londoni Oratórium számára is külön pápai áldást kért. Azt 1856 februári visszatérésekor azonnal Londonba továbbította, és csaknem haladéktalanul visszament Írországba, ahova Cullen szólította.

Az eredeti két Oratórium közötti – Londonban közhírré tett – nézeteltérések azonban annyit ártottak Newman mint vallási vezető hírnevének, hogy nem volt képes több Oratóriumot alapítani bárhol is Angliában. Barátai a saját Oratóriumában és azon kívül is arra biztatták, hogy védekezzen, de ő ezt visszautasította. Mert nem tehetné volna meg anélkül, hogy Fabert támadná, azt pedig nem akarta. Faber jó munkát végzett Londonban, a felsőbb körökből sokakat megnyert, szenvedélyes beszédekkel, himnuszokkal és imádságkönyvekkel írt. Őt támadni a szorongatott katolikusok megosztását jelentette volna. Newman egyszer azt mondta, hogy még mindig jobb, ha őt zsarnoknak tartják, mintha Faber atyában csalódnak. Ez persze azzal járt, hogy a londoni változat elhitette az emberekkel: pusztán arról volt szó, hogy Faber valami jelentéktelen ügyben, véletlenül kétségbe vonta Newman tekintélyét, amiért aztán nem győzött bocsánatot kérni, de hasztalanul. Ez azt sejtette, hogy Newman nem annyira zsarnok, mint inkább túlságosan kényes a saját méltóságára, amit ha megsértenek, akkor duzzogva visszavonul. Wiseman például emiatt fordult el tőle, és vetette el az új Biblia-fordítás tervét, aminek kidolgozására korábban Newmant kérte. Ő pedig már tárgyalt szeminárium tanárokkal (akik lelkesen biztatták, hogy a szöveget fejezetek és versek helyett szakaszokba rendezze), és kiválasztotta munkatársait, közöttük Ambrose St. John-t, aki Pusey⁵-től tanult héberül, valamint Edward Caswall atyát, sok ma is énekelt, ősi, latin himnusz fordítóját. De mikor írt Wisemannek, kérve a fordítás jogát legalább egy évre, hogy fedezhesse a költségeket, még választ sem kapott. Wisemanre jellemző, ahogy az egész tervet elvetette. Az angol katolikusoknak száz évet kellett várniuk egy új fordításra.

A Rambler és a világiak szerepe

Hogy rossz hírért keltették Londonban, azt hamarosan tetézte még az is, hogy Rómában igazhitűségét kezdték kétségbe vonni. Ennek a *Rambler* (kb. „Csapongó”) címmel, kéthavonta megjelenő folyóirattal való kapcsolat lett az oka, melyet egy katolizált, családos lelkész, John Moore Capes alapított, Newman javaslatára, miután anglikán folyóiratokkal már hasznos tapasztalatokat szerzett, és katolikusként is elindított egy dublini egyetemi lapot, majd egy *Atlantis* című, minden angolul olvasó katolikusnak szánt folyóiratot is. A *Rambler*t 1858-ban egy régi katolikus család sarja, az ifjú Sir John Acton vette át, aki Németországban

⁵ Pusey, Edward Bouverie (1800–1882): teológus, bibliakutató, Keble és Newman mellett az Oxford-mozgalom vezéralakja, később Oxfordban a héber nyelv professzora.

(édesanyja hazájában) az egyháztörténész Dollinger tanítványa volt, és nevelőapja, Lord Granville hatására liberális nézeteket vallott. Acton Richard Simpsonnal, egy másik áttért, családos lelkésszel társult, aki végezte a szerkesztői munka oroszlánrészét.

Newman szükségesnek tartotta egy katolikus szellemű, de nem szűk látókörű, irodalmi folyóirat létét, és amellet tanácsadóként kitartott. Sajnos, a sziporkázó szellemű Simpson nem tudott ellenállni annak a kísértésnek, hogy történelmi botrányokat idézzon fel, mégpedig szellemes, polemikus hangnemben – ahogy Newman (aki kedvelte őt) egyszer Actonnak megjegyezte: „csúzlival lövöldözve minden bíborosra, aki véletlenül a szeme elé került”. A főpapok ezt a nemrég helyreállított egyházszerkezettel szembeni hűtlenségnek minősítették, és fölháborodásukban cenzúrával fenyegetőztek, ami a folyóiratot legtöbb olvasójától megfosztotta volna. Newmant kérték, hogy közvetítsen, de a püspökök ragaszkodtak ahhoz, hogy a laptulajdonosok mondjanak le a szerkesztésről. Acton és Simpson erre csak akkor voltak hajlandók, ha a lapot Newmannek adhatják át. Ő végül elfogadta, azzal a szándékkal, hogy a következő számban mellőz minden „jámbor füleket sértő” megjegyzést, és egy levelező rovatot nyit, ahol a szerzők nézetei nem feltétlenül tükrözik a szerkesztők véleményét.

Am történetesen maga Newman sértette meg legjobban a püspöki füleket egy, az oktatás helyzetére vonatkozó megjegyzésével. Ezt a legilletékesebbek, a világiak megkérdése nélküli nyilatkozatok követték, mire Newman megjegyezte, hogy miután nemrég még a Boldogságos Szűz Szeplőtelen Fogantatásának meghatározásához is kikérték az abban hívők véleményét, mennyivel inkább így kellene eljárni nevelési kérdésekben. Miután ez nem történt meg, a következő számban cikket közölt *A hívőkkel hittani kérdésekben való értekezésről*. Ebben úgy érvelt, hogy a hívek valóságos hitének ismerete – mintegy „a barométer leolvasása” – nem jelent nekik biztosítandó „szavazati jogot” a tanítóhivatal döntéshozatalában. Ugyanakkor rámutatott, hogy az első keresztény századokban az igaz hitet gyakran a világiak őrizték meg, míg egyes püspökök olyan útra léptek, amely eretnokségnek bizonyult.

Ezt az újságcikkét, amely a világi híveknek az egyházban betöltött szerepét hangsúlyozta, Brown Newport-i püspök a nemrég áttérték elleni támadás részeként továbbította Rómába, mintegy gyanúsnak tüntetvén fel őket a régi katolikus főpapok szemében, az elméleti kérdésekben szólásszabadságra való hajlandóságuk miatt. Newman csak az 1860. esztendő elején értesült erről, mikor a saját püspöke, Ullathorne tájékoztatta. Azonnal írt is Wisemannek, kérve a kifogásolt szövegrészeket, hogy azokat kifejttesse, miután semmiképpen sem állított olyasmit, hogy az Egyház hittani kérdésekben tévedhetne. Wiseman ekkor Rómában volt, de ebben az ügyben nem tett semmit. Később, amikor Ullathorne járt Rómában, neki értésére adták, hogy valami folyamatban van, és ebből Newman arra következtetett, hogy a dolgot nem akarják elhamarkodni. Am a Hittani Kongregáció élén Barnabo bíboros valójában abban a hiszemben volt, hogy Newman nem válaszolt azokra a vádakra, melyekkel tudomása szerint illették, így a hitbeli tévelygés gyanúját Newman még hét évig nem tudta eloszlatni.

Közben Ullathorne célzást tett arra, hogy az angol püspökök jó néven vennék, ha Newman a *Rambler* szerkesztéséről lemondana. Mikor ő erre azt válaszolta, hogy csak akkor tehetné meg, ha visszaadná a szerkesztést a laptulajdonosoknak, Ullathorne kapva kapott az ajánlaton, elárulva, hogy a püspökök veszélyesebbnek tartják Newmant, mint Actont és Simpson, mert híresebb náluk. Acton később a lapot *Home and Foreign Review* címmel negyedéves folyóirattá alakította, megtartva Newman módosításait, és vele szoros kapcsolatban maradva. Mivel Newman sem rövid szerkesztői pályafutását, sem annak végét nem verte nagy dobra, sokan még később is azzal hozták őt kapcsolatba, ami az egyházi hatóságok előtt nem szolgált előnyére.

A *Rambler* epizód 1859-ben mérgesedett el, miközben Newman iskolát készült alapítani, világi konvertita barátainak ösztönzésére, akik fiaikat nem akarták szemináriumba adni. Ezidőtájt Newman már lemondott a katolikus egyetemről, részben azért, mert nem kapta meg a kért támogatást ahhoz, hogy maga jelölhessen ki rektor helyettést és világiakból álló felügyelőbizottságot. Annak ellenére, hogy Cullen bíboros – ha igazhitűségét nem is vonta kétségbe – tevékenységéről Rómában kedvezőtlenül nyilatkozott, Newman munkához látott, és alapított egy orvosi egyetemet, amely termékenynek és tartósnak bizonyult. Esti tanfolyamokat is indított „szakmunkásoknak”, dolgozó embereknek évekkal azelőtt, hogy Oxford ilyesmit egyáltalában megkísérelt volna. (Ilyen előadások az Oratóriumban is voltak.)

Napi kötelességek

1857-ben Newman azért tért vissza Írországból, mert úgy érezte, hogy Angliában szükség van rá. Előre látta, hogy a hit számára nagy megpróbáltatást jelent a tudományos szkepticizmus előretörése, amivel nem a gondolkodás modern módszereivel kívánt eredményesen szembeszállni, hanem az értelem segítségével bizonyítva a kereszténység hihető voltát mindazoknak, akiket azok a módszerek befolyásoltak. Ez volt Newman személyes küldetése, amelyet anglikánként és katolikusként is teljesített, az Értelemről és a Hitről szóló beszédeitől *A keresztény tanítás fejlődéséről* írt értekezésén át *A belátás ismereteinek elsajátításáról* írt értekezéséig.

A legsürgetőbb feladat azonban Birminghamben várta, ha azt akarta, hogy az Oratórium eszméje gyümölcsöző legyen. Newman elkötelezte magát Szent Fülöpnek és az Oratóriumnak, amelynek történeti előzményéről írásokat küldözgetett Írországból, és küldetésük természetéről szóló intelmekkel buzdította kis közösségét, amelyet olyannyira sikeres londoni testvéreinek a lelkiiséget hiányoló szemrehányásai nyomasztottak. Newman mindig gyakorlatias volt, és megjegyezte, hogy akik sokat szeretnek beszélni a lelkiiségről, azok gyakran kerülnek a szegények körében végzendő lelkipásztori munkát. Ő mindig azt hangsúlyozta, hogy aki tökéletes akar lenni, az bármennyire is egyhangú, mindennapi kötelességeit teljesítse a lehető legtökéletesebben. Maga is ezt a jótanácsot követve élt a saját papi hivatásának, miután visszatért Írországból. Sokan sem akkor, sem később nem fogták föl, hogy Newman mennyire áldozatos lelkipásztori munkát végzett abban a lenézett iparvárosban, Birminghamben. Egyházközsége híveinek azonban még a harmadik és negyedik nemzedéke is tudta azt értékelni, és szeretettel gondolt rá.

Az Oratóriumi Iskola

A templom és a rendház mellett 1859-ben nyílt Oratóriumi Iskola kirobbanó siker volt, de Newman számára, aki hivatalból felelt azért, kezdetben még a siker is aggodalmak forrása lett. Ennek az volt az oka, hogy a kiváló és energikus, ám becsvágyó iskolaigazgató, Nicholas Darnell atya a verésekről és hasonlókról hírhedt, előkelő iskolákkal akart versenyre kelni, és gazdag világi barátaival együtt azon mesterkedett, hogy az egészet a birminghami külvárosnál divatosabb környékre költöztesse. Ez azonban ellentmondott a Szabályzatnak, mert azzal járt volna, hogy az atyák a közösségüket elhagyva végeznek munkát. Darnell azonnal összeveszett a gondnoknővel, Mrs. Woottennel, Newman oxfordi orvosának az özvegyével, aki a tervekről értesülve, azonnal tudta, hogy azokhoz Newman nem adná jóváhagyását. Darnell kémnek nevezte őt, és éppen 1861 Karácsonya előtt ez olyan nyílt összeütközéssé fajult, hogy Darnell azzal fenyegetőzött: vagy a gondnoknő távozik, vagy ő fog.

Newman már hatvan éves volt, és egy ideje az idegkimerültség olyan súlyos tüneteit mutatta, hogy Londonban azt rebesgették, hamarosan meg fog bolondulni. Nem így történt,

de kínozta a kudarc és a meg nem értettség érzése, ráadásul aggódott az iskola miatt, amelynek irányítása kezei közül kicsúszni látszott. Darnell ultimátumával szembesülve azonban nem volt hajlandó elbocsájtani Mrs. Woottent, akinek a fiatalabb és érzékenyebb fiúkról való gondoskodását nagyon fontosnak tartotta, viszont helytelenítette azt, hogy Darnell a megvesszőzésre támaszkodott. Erre Darnell közvetlenül az 1862. januári félévkezdés előtt, az egész világi tantestülettel együtt lemondott. Valószínűleg arra számítottak, hogy Newman engedni fog, ám ezúttal az iskola és az Oratórium érdekellentéteinek súlyosságára derült fény, és a kihívást elfogadva, Newman elfogadta a tantestület lemondását, bár Darnellt megpróbálta (hasztalan) lebeszélni arról, hogy elhagyja az Oratóriumot. Ambrose St. John atyát nevezte ki igazgatónak, és a hiányokat sikerült néhány jól képzett laikussal betöltenie. Közöttük volt Tom Arnold is, a Newman által még Dublinban alkalmazott Dr. Arnold of Rugby katolikussá lett fia. De Newman maga is vállalt néhány órát, és hamarosan elkezdte betanítani azokat a latin nyelvű színdarabokat, amelyeket egykor az Ealing School diákjaként – ahogy iskolatársai emlékeztek rá – nagy lelkesedéssel, egymaga adott elő. Darnell rendkívül feszült idegállapotban hagyta el az Oratóriumot, bár évekkel később szívhez szóló, bocsánatkérő levelet írt Newmannek amiatt, amit tett.

Ám amiről maga Newman és barátai nyíltan beszéltek Londonban, arról olyan kósza hírek is kezdtek keringeni, hogy ő félti a tekintélyét, hogy egy öregasszony pártját fogja a tanárokkal szemben, és mindez igazolni látszott azokat a feltevéseket, hogy mind szellemi, mind testi egészsége megroppant. Még azt is rebesgették, hogy a tanulók nem részesülnek megfelelő vallásos nevelésben. Ennek semmi alapja nem volt, hiszen arról Newman gyakran személyesen is gondoskodott. És miután a pápa ekkortájt veszítette el a pápai állam fölötti hatalmát, és Rómát is alig bírta megtartani, Newmant még azzal a hűtlenséggel is megvádolták, hogy titkon Garibaldit támogatja.

Newman Oratóriumában hat középkorú atya maradt, akik közül többen is súlyos betegségekkel küzdöttek, utolsó noviciusát pedig azért veszítette el, mert az visszament szolgálni a saját szülőföldjére, Amerikába. Új noviciusok az ultra-pápizmus dagályával növekvő, Londoni Oratóriumot választották, ahol Faber nem győzött „a pápához való hűségéről” szónokolni. A cukorbetegségtől szenvedő Wisemannel szoros együttműködő Henry Edward Manning, egykor anglikán főesperes, aki 1851-ben Gladstone⁶-nal való, szoros barátságát megszakítva lett katolikussá, és az egyházi ranglétrán egyre feljebb kapaszkodott a Westminsteri káptalan prépostságáig, annyira hitt a pápai csalhatatlanságban, hogy már akkor annak de fide kihirdetését szorgalmazta, világi ifjak pedig kijelentették, hogy ha kell, a pápáért készek fegyvert fogni. Ebben a pattanásig feszült légkörben Newmannek a pápaságról vallott, kiegyensúlyozott történelmi felfogását rejtett protestantizmusnak értelmezték. A *Rambler* epizód miatt őt a szabadelvű ellenzékhez sorolták, miután olvasótáborának legfőbb fegyvere a történelem volt. Közben Acton még gyakran szemére is vetette, hogy nem eléggé nyíltan támogatja őket, és nem fogta fel, hogy Newman egyrészt az övénel mérsékeltebb nézeteket vall, másrészt papként olyan egyházfegyelmi kötelezettségei vannak, amilyenek őt mint világi arisztokratát nem terhelik.

Sötét éjszaka

Az Egyházért folytatott, tízegynéhány éves, kemény küzdelem, amely javarészt áldatlannak mutatkozott, és nem a saját hibájából csak gyanakvást és rágalmakat szült, annyira megviselte Newmant, hogy a kirekesztettség hasonló érzése lett rajta úrrá, mint amilyet a 90. traktátus után kellett elviselnie. Ez a megpróbáltatás még az anglikánál is

⁶ Gladstone, William Ewart (1809–1898): államférfi, négy alkalommal Nagy-Britannia miniszterelnöke.

fájdalmasabb volt, hiszen most nem veszítette el hitét abban az Egyházban, amelynek vezetői feltűnően elzárkóztak tőle. Igyekezvén megérteni, hogy mi is történt vele 1845 óta, Newman egy márványozott fedelű füzetbe írta le gondolatait, először 1859 decemberében és 1860 januárjában, majd ismételen 1863 januárjában: „Mivégre élek? És mit teszek azért, hogy ne vallástalanul haljak meg?” Elkeseredettsége abból eredt, hogy nem tehetette azt, amit kötelességének érzett, hogy szembenézzen a „hitelenség kihívásával”.

A fájdalmas jelent a rá jellemző módon a saját múltja felől közelítette meg. „Ó, mily sivár és kietlen az én utam, mióta katolikussá lettem! Micsoda ellentét ez: protestánsként a vallásomat éreztem sivárnak, és nem az életemet, katolikusként viszont az életemet sivárnak, de a vallásomat nem”. Mióta ezt a naplót újabban kiadták, egyesek azt gondolhatják, hogy katolikusként Newman boldogtalan lett, és talán még meg is bánta áttérését. Igen, ezzel is szembesülnie kellett, de tisztában volt azzal, hogy csak a régi barátságokat sajnálta, meg azt a hatást, amit a katolicizmus terjesztésével gyakorolhatott. Krisztus szentségi jelenlétére összpontosított, belső élete viszont az Egyetemes Egyházban egyre tartalmasabbá és erőteljesebbé vált. Így annál szomorúbb, hogy katolikus felettesei bizonyos tekintetben megbénították, nem engedték, hogy azt tegye, amit a saját meggyőződése szerint még tehetett volna a modern kor emberének Krisztus kinyilatkoztatásához való közelítése érdekében.

Mégis, miután visszatekintett katolikusként járt „útjára” – ahol „kudarcot vallott” azzal, hogy felsőbb körökből akart megnyerni olyan embereket, mint Faber vagy Manning, és hogy az oktatás terén kifejtett erőfeszítései egyszerűen bosszantották azokat a püspököket, akik nem fogták fel a katolikusoknak ezen a téren mutatkozó hiányosságait – Newman újra elkötelezte magát Istennek, és elhatározta, hogy ettől fogva egyházi előjáróinak való engedelmességéért nem vár tőlük megértést vagy dicséretet. Szent Fülöppel együtt „megveti a világot” és „megveti megvetettségét”.

Kingsley és az Apologia

Newman alig heverte ki a legsúlyosabb depressziót, s még mindig voltak kétségei személyes küldetését illetően, amikor váratlan sajtótámadás célpontjául szemelte ki egy másik, népszerű író, Charles Kingsley, aki őt mint egy romlott és hazug római katolikus klérus jellegzetes képviselőjét állította pellengérré. „Az igazság önmagáért való keresése sohasem volt a római főpapság erénye. Newman atya szerint erre nincs is szüksége, s egészében véve ez nem is kifogásolható, hiszen az Ég a szenteknek fegyverül a ravaszságot adta, hogy fölvehessék a küzdelmet a gonosz világ durva férfiasságával, mely azzal házasságot köt, és az megadatik ebben a házasságban. Akár helyes, akár nem, ez a felfogás legalább is történetileg igazolható.”

Newman a „C. K.” monogram mögött nem sejtette Charles Kingsley-t, aki irodalmi pályájának csúcán lett a királynő káplánja és a velszi herceg oktatója, hanem azt hitte, hogy „valami siheder akar olcsó hírnévre szert tenni azzal, hogy tollának könnyű célpontokat keres” – ahogy a kiadónak, Alexander Macmillannek írva, helyreigazítást kért. A Kingsley által kelletlenül megfogalmazott szöveg azonban csaknem sértőbbre sikeredett az eredetinel, azt hozva fel Newman mentségéül, hogy bizonyára „nem úgy értette” azt, amit a *Bölcsesség és Ártatlanság* témájában, egy oxfordi beszédében mondott. Newman egy röplap formájában kinyomtatott, szellemes dialógussal válaszolt, amely az újságírók figyelmét annyira fölkelte, hogy több folyóiratban is közölték. „Mi az, hogy nem úgy értettem? Sem protestánsként, sem katolikusként ilyet soha nem is mondtam” – hangoztatta. Kingsley, ezen a sajtósikeren felbőszülve, hosszú és gyalázkodó, élőtételektől hemzsegő kirohanást intézett a képmutatás és az egyház hatalmi törekvései ellen.

Ezt a röpiratot Newman virágvasárnap kapta meg a birminghami Oratóriumban, közvetlenül azután, hogy a nagymisést elénekelte. Először valósággal kétségbe ejtette „ennyi

félremagyarázás és tömény rosszindulat” megtapasztalása, de aztán rádöbrent, hogy Kingsley vádaskodásának tüzet az a meggyőződése táplálja, hogy akit támad, az velejéig hazug: nem is annyira bizonyos esetekben az, mint inkább természeténél fogva, és ezért találta meg a helyét egy olyan vallási rendszerben, amely menthetetlenül erkölcsi pusztuláshoz vezet. A méltó választ erre Newman önmagában kereste: „hogyan megtalálja egész életem nyitját, fel kell tárnom előtte azt, aki vagyok, és abból kiviláglik majd az, hogy ki nem vagyok, és talán eloszlathatom azt a rémképet, amely helyettem összevissza beszél... Felvázolom szellemi létem történetét...” Ez a fejlődésmélelet egyetlen személyre szabott alkalmazása volt úgy, ahogy azt az Egyház egészére már alkalmazta. S ennek során az Egyházat és saját paptársait is úgy védelmezhetette, mint saját magát.

Az *Apológia Pro Vita Sua* – saját életének mentsége – gyorsan íródott, és a Longman kiadó által hetente megjelentetett részeket folyamatosan vetette papírra 1863 áprilisától májusán át, egészen júniusig. Egész nap dolgozott, olykor huszonnégy órát, miközben a nyomdász az ajtónál várt, de ő eltökélte, hogy korábbi levelekből idéz, és a tényeket igazoltatja néhány régi, anglikán barátjával, akik húsz évi hallgatás után csak nemrég vették föl vele újra a kapcsolatot. Mindemellett annyira tisztességesen és megértően írt néhány anglikán ellenségéről, akik korábban letorkolták és gáncsolták őt, hogy voltak, akik köszönőleveleket írtak neki. Hálája mindazok iránt, akiktől valaha is tanult, arra készítetett néhány szemleíró, hogy ironikusan megjegyezzék, miért is tulajdonítanak neki annyi eredeti gondolatot.

Az *Apológiában* Newman nemcsak saját maga mint bármi áron az igazságot kereső ember becsületének helyreállítására tartott igényt, hanem az utolsó részben az emberi lét nagy titkaira vonatkozó, isteni kinyilatkoztatás tényét is leszögezte: azt, hogy a világot elárasztó romlottsággal és gonosszággal szemben a lelkiismeret az igazság és a jog egyetemes vezérlő elve. Ez a megközelítés egy új nemzedéket rendített meg: olyan különböző elméket, mint Gerard Manley Hopkins (akit Newman személyesen fogadott be az Egyházba), vagy Thomas Hardy. Newman tehát egy bizonytalan és ingatag, modern világban ismét sikerrel lépett fel a keresztény hit igazságának védelmében, és mind a protestánsok, mind a kételkedők körében élénk visszhangot keltett, amiről az Oratórium levelezése tanúskodik. Azzal, hogy *Apológiája* nem vitairat, hanem személyes vallomás lett, az angol protestánsok és katolikusok közötti, kölcsönös megértést Newman fölbecsülhetetlen mértékben segítette. Legmélyebben talán azok a levelek érintették, melyekben különböző egyházmegyék katolikus papjai fejezték ki szerencsekívánataikat és köszönetüket azért, hogy az ő becsületüket is megvédte a sajátjával együtt.

Gerontius álma

Nem sokkal az *Apologia* után egy másik, nagyon más jellegű irodalmi mű parancsolt újabb tiszteletet szerzője iránt. Ez a (később Elgar⁷ által megzenésített) hosszú költemény az 1865-ben megjelent *Gerontius álma* volt. Az *Álom*, mely eredetileg a *The Month*, egy akkor Newman egyik barátja, Az Istenanya Szegény Szolgáinak közösségét megalapító Fanny Margaret Taylor által szerkesztett folyóirat számára íródott, Newmannek a lélek halál utáni utazásáról való látomását foglalja össze. A Tisztítóhelyről szóló, katolikus tanításnak megfelelően ábrázolja, hogy még egy igaz lelket is miként rendít meg Isten közelsége, Aki maga a Méltóság, az Igazságosság és a Jóság. Ennek a Tökéletességnek a saját

⁷ Elgar, Sir Edward (William) (1857–1934): zeneszerző; Gerontius álma c. oratóriumát sokan fő művének tartják.

tökéletlenségével való szembesítése arra készíti a lelket, hogy örangyalától a Tisztítóhelyre való kalauzolását kérje, ahol megtisztulhat, és fölkészülhet az üdvözítő Látására.

Az istenfélő protestáns Gladstone azt írta Newmannek: „Bevallom, hogy ezt a maga nemében legnagyobb alkotásnak tartom Dante megközelíthetetlen *Paradisója* és annál alig kevésbé csodálatos *Purgatoriója* óta”.

1868-ban, egy barátjának írva, még az egykori ellenfél, Charles Kingsley is elismerte: „Az *Álmod* megilletődve és csodálattal olvastam”.

További ellentétek és küzdelem a bizonyosságért

Newman többé nem veszítette el – szerencsére még további huszonöt évvel megtoldott – öregkorának küszöbén, olyannyira váratlanul szerzett tekintélyét és befolyását. Ám pusztán ez a visszanyert, személyes befolyása is riasztó lett olyanok számára, mint Manning, aki 1865-ben lett Westminsteri érsek, miután Wiseman meghalt. Manning már rég úgy vélte, hogy Newman katolikusnak nem eléggé római, és most kifejezetten veszélyessé nyilvánította mint olyat, aki a világiak evilági és nemzeti törekvéseit támogatja, továbbá bátorítja „az irodalmi hiúságok iskoláját”. Azt végképp eltökélte, hogy Newmant távol tartja Oxfordtól, mert ottani jelenléte katolikus ifjakat csábítana az egyetemre, ahol hitüket minden bizonytalansággal elvesztenék. Ezért tilalmat kért és kapott Rómától arra nézve, hogy oda katolikusok is betehessék a lábukat, noha az egyetemi reformintézkedések ezt éppen akkor tették lehetővé. Befolyásos világiak ösztönzésére Ullathorne püspök kétszer is megpróbálta Newmant Oxfordba küldeni, hogy ott végezzen missziós munkát, majd hogy építsen templomot, és alapítson Oratóriumot, de Manning – római szövetségesei révén – ezt mind a kétszer megakadályozta. Valahányszor egy bíborost küldtek az oktatás helyzetének felmérésére, azt igyekeztek Newmantól távol tartani, és az Oratórium Iskola soha nem szerepelt a felkeresendő iskolák jegyzékében. Maga Newman Oxfordba való visszatérését illetően bizonytalan volt, de abban biztos, hogy egy Oratórium szolgálhatna ott legjobban az ifjú katolikusok hitbeli növekedését, miközben olyan nevelést kaphatnának, amelyet sehol másutt. Newman mindig úgy gondolta, hogy a világot saját, hazai pályáján kell legyőzni.

Korának egyre szkeptikusabb szellemét Newman 1870-ben más oldalról is igyekezett bekeríteni. A jellegzetesen szerény *Értekezés a belátás ismereteinek elsajátításáról* címmel megjelent könyvecske, melyet Newman a saját jegyzeteiben csak a *Bizonyosság* szóval jelölt, a vallásos hit bölcséleti alapjait igyekszik feltárni. Az érvelésnek a klasszikus skolasztikus bölcséletét meghaladó módszerével értekezik arról, hogy amit képtelenek vagyunk megérteni vagy bizonyítani, azt miként tehetjük mégis hihetővé egy elvont „fogalom” megragadásának a dolog „tényleges” megragadásától való megkülönböztetése révén. A hívő azért látja be Isten létét és az Egyház tekintélyét, mert ezeknek a különféle tanújelei nem valami elvont fogalomra utalnak, hanem egy kézzelfogható valóságra: egy Személyre, Aki a világban és a lelkiismeretben hallatja hangját.

Tévedhetetlenség

Az 1860-as évek folyamán angol ultramontanista körökben fanatikusan erőltették a pápa hit és erkölcs dolgában való tévedhetetlenségének kihirdetését. Manningot ebben egy másik oxfordi konvertita, a Ware-i Westminster Seminary of St. Edmund's diákjainak laikus létreteológiai tanító W. G. Ward támogatta, aki a Dublin Review szerkesztőjeként tanúsított, minden más nézetet elutasító, túlzott infallibilizmusával többek között Newmant is bosszantotta. Őt emellett a barátai is levelekkel bombázták, könyörögve, hogy „emelje fel a szavát”, főleg mikor a háromszáz évvel korábbi, Tridenti Zsinat óta az első hasonlót 1869-re

meghirdették, és a pápai tévedhetetlenség – ami a napirenden először nem szerepelt – az Első Vatikáni Zsinat egyik fő kérdésévé vált.

Newman saját megítélése szerint nem volt olyan helyzetben, hogy személyesen beavatkozhatott volna, de egy Warddal folytatott röplap-vitában a fiatal atyák egyikét, Ignatius Rydert támogatta. Nézetei azonban egészen véletlenül váltak közismertté, mikor egy Ullathorne-nak írt, a tévedhetetlenség megfogalmazásának túlzott sürgetését erélyesen bíráló levelét a sajtóban kiszivárogtatták, miközben a zsinat éppen ülésezett. Jóllehet ez közfelháborodást keltett, Newman nem bánta, hogy nézeteit szándéka ellenére nyilvánosságra hozták, és a tévedhetetlenség kimondását ellenző kisebbség ebből erőt merített. Végül az ő érveik biztosították azokat a finomításokat, amelyek a határozatot az Egyház egésze számára elfogadhatóvá tették, és így az ténylegesen – mint Newman azt csalódott barátai előtt kifejtette – valójában a pápa hatalmát gyakorlatilag korlátozta. Erről a hihetetlennek látszó dogmáról Newmannek kétségtelenül sok elképedt katolikus írt, ő pedig a korai zsinatok történetének ismeretében félelmeiket sikerrel oszlatta el. A pápák mindig úgy viselkedtek, mintha dogmatikai vitákban döntő szavuk lett volna, és a Szentléleknek az Egyházat a teljes igazság ismeretére vezérlő ajándékából kétségtelenül részesedtek. A határozat nem tett mást, mint kijelölte azokat a korlátokat, melyek között ez a hatalom gyakorolható, és a tévedhetetlenség vélelme nem illeti meg minden pápa minden kijelentését, úgy, ahogy Ward ahhoz olykor ragaszkodni látszott. Ehhez hasonló, minimalista értelmezést fogalmazott meg a zsinat egykori titkára, a római hittudós Fessler is, és azt maga a pápa hagyta jóvá alig egy évvel azután, hogy a zsinatnak a francia-porosz háború miatt, 1870-ben vége szakadt. Ez azonban nem került nyilvánosságra idejében ahhoz, hogy azokban az országokban, ahol a katolikusok kisebbségben voltak, diadalittas szélsőségek súlyos károkat ne okozhattak volna.

Angliában Gladstone egy nagy sikerű röpiratban dühödten jelentette ki, hogy a dogma a régi katolikus egyházat teljesen átalakította valamivé, amit ő vatikánizmusnak hív, s ami a pápát csalhatatlan mindentudóvá változtatva, az angol katolikusok alattvalói hűségét elszakította a koronától. Úgy látszott, hogy a régi, vakbuzgó pápa-ellenesség új erőre kap, és Newmanre a választ követelő levelek áradata zúdult. Ő maga úgy érezte, most képes írni a tévedhetetlenség kérdéséről, mert az „új” dogmának az Egyházban érvényesülő történeti dogmafejlődés összefüggésében való, mérsékelt értelmezésével a katolikusokat felmentheti a hűtlenség vádjától.

Newman Gladstone-nak írt válasza úgy jelent meg, mint *Levél a Norfolk herceghez*, ugyanis az (egykor az oratóriumi iskolába járt) ifjú herceg volt Anglia Első Hercege, s egyszersmind első a világi katolikusok között. Az érdektelen cím egy Newman legtisztább stílusában írt, mesterien rövid értekezést takar a lelkiismeretről (annak valódi természetéről) és a tekintélyről, annyira értelmesen kezelve a pápai tévedhetetlenség kényes kérdését – kimutatva, hogy az mire nem vonatkozik, – hogy az a gyanakvókat és magát Gladstone-t is bizonyos fokig egy csapásra megbékélthette.

1875 januárjában, mikor a *Levél* megjelent, Newman csaknem hetvennégy éves volt. Nemrég veszítette el néhány régi barátját, közöttük minden vállalkozásában hű tanácsadóját, James Hope konvertita ügyvédet (aki Sir Walter Scott unokájával kötött házasságában felvette a Scott nevet is). Számos világi barátja volt ügyvéd, hiszen Oxfordban maga is annak készült, mielőtt eldöntötte volna, hogy visszavonhatatlanul az Egyház szolgálatára rendeltetett. 1875 májusában aztán Ambrose St. John lett egy hõguta következtében, váratlanul súlyos beteg, és halt meg éppen akkor, amikor néhány napi önkívület után magához térni látszott. Ez szörnyű veszteség volt Newman számára, akinek St. John hű barátsága és az Oratórium minden munkájában való segítése roppant sokat jelentett. Mindig azt hitte, Ambrose lesz majd az utóda, akire végrendeletét rábízhatja. A sors fintora, hogy minden régi barátja meghalt, mielőtt bíborossá lett volna.

Csupán „ellenfelei” érték meg azt, hogy kitüntette az az Egyház, amelynek ügyét olyan kitartóan védelmezte, és olykor úgy érezte, hiába. Időközben, 1878-ban a Trinity College – régi, oxfordi otthona – is megtisztelte azzal, hogy első tiszteletbeli tagjává választotta. A kitüntetés átvételére Oxfordba utazott, első ízben azóta, hogy 1846-ban elhagyta ezt a várost, ahova most másodszor tette be a lábát.

A diadalmas utolsó évek

A gyanú árnyéka csak 1879-ben oszlott el végleg, amikor IX. Piust XIII. Leó követte. Newmant részben angol világi hívők, elsősorban a norfolki herceg kérésére kreálták bíborossá. Már hetvennyolc éves volt, és kezdett gyengülni, de felnőtt az alkalomhoz, és lelkesítő beszédet mondott Rómában a keresztény igazságról azzal a szabadelvű felfogással szemben, hogy a vallás csak vélemény kérdése, majd Angliába visszatérve, Londonban és Oxfordban régi, anglikán barátja, Frederic Rogers (Lord Blachford) által „diadalmeneteknek” nevezett, óriási fogadásokban volt része. Newmant jellemző módon az foglalkoztatta, hogy ezt a váratlan helyzeti előnyt miként használhatná föl olyan ügyek támogatására, melyekben hitt, és újabb írásokkal gazdagította a Szentírás sugalmazott voltának, valamint értelem és hit viszonyának témakörét, amelyet úgy nevezett, hogy *A vallási tévelygés fejlődése*. Mindkét írás a katolikus tanítást ért támadásokra válaszolt a támadásokat közlő, neves folyóiratok, a *Nineteenth Century* és a *Contemporary Review* hasábjain. Bíborosi jelmondataként Szalézi Szent Ferencnek, a katolikus hit ellenfeleivel fáradhatatlanul vitázó, másik példaképének azt a mondását választotta: *cor ad cor loquitur* – szív szól a szívhez.

Newman életének utolsó tíz éve csendes, nyugodt öregkor volt szeretett Oratóriumában, ahova végre jöttek új noviciusok is, és áradtak a látogatók. Egy csúnya baleset és betegség után, 1886-ban testi ereje megroppant, és látása annyira romlott, hogy leveleit Newille atyának kellett leírnia. Utolsó szentmiséjét 1889 Karácsonyán mutatta be – első miséje pedig Corpus Christi ünnepén volt, és ezek „rokon ünnepek”, mint egyszer megjegyezte: a Megtestesülés ünnepei. A nyár folyamán új erőre kapott, és megjelent egy iskolai díjkiosztáson, ahol mindenkire volt egy jó szava. Augusztus 11-én azonban, alig kétnapi ágyhoz kötöttség után, csendesen elszenderült. Végakarata szerint Rednalban temették el, ugyanabba a sírba, ahol Ambrose St. John feküdt.

Koporsóját Birmingham utcáin tisztelőinek tizenöt-húszeszes tömege kísérte, azok az országos lapok pedig, amelyek egykor olyan hevesen támadták, most nem győzték dicsérni. Mintha lepel hullt volna le, hogy fény derüljön egy ember valódi értékére, melyről ő maga bizonyára azt mondta volna: az általa is hirdetett, mindent elsőprő igazságnak, az isteni valóságnak az értéke volt. Sírkövére azt írták: *Ex umbris et imaginibus ad veritatem*: Árnyak és képek világából az igazságba.

Manning bíboros, aki csak néhány évvel élte túl, gyenge volt ahhoz, hogy részt vegyen Newman bíboros temetésén, de már egy héttel később, a Brompton Oratóriumban tartott emlékmisére Nagybritanniából és Európából összegyűlt, hatalmas tömeg előtt megható szavakkal dicsérte azt a nagy egyházfit, akivel olykor összekülönbözött, mint szemben álló erők esetén elkerülhetetlen, hogy – Newman szíves engedelmével – hosszabb távon kiegyensúlyozhassák egymást.

„Ha bármi bizonyítékot igényelne az, hogy milyen fölbecsülhetetlen értékű munkát végzett Angliában, az elmúlt hét erre elegendőt szolgáltatott. Ki vonhatná kétségbe, hogy egy ilyen alkalommal mindazok szívét, akik élete első felében személyes barátai lehettek, és akik még többen vannak, akiket írásainak páratlan szépségével és ellenállhatatlan meggyőző erejével tanított, vigasztalt és Isten számára megnyert, ki vonhatná kétségbe, hogy mindazok szívét szeretet és hála tölti be? Azt azonban, hogy Anglia olyannyira megosztott politikai és vallási közvéleményét ennyire egyesíti egy olyan férfiú iránt táplált szeretete és

megbecsülése, aki vallási előítéletekkel dacolva, áttörte annak szent korlátait, azt ugyan ki gondolta volna? Elkövette az Angliában eddig megbocsáthatatlan bűnt: megtagadva az egész Tudor Ház vallását, őseinkhez hasonló katolikussá lett. És mégis, emberemlékezet óta nem részesült senki ekkora, szívből jövő szeretetben és megbecsülésben. Erre egyetlen bizonyíték elég: valaki azt mondta, hogy Róma majd szentté avatja-e, azt nem tudhatjuk, de annyi biztos, hogy Angliában ez minden vallásra és felekezetre való tekintet nélkül, a jó szándékú emberek szívében megtörténik.”

Newman bíboros hagyatéka

Néhány rémkép elűzése

1890-ben bekövetkezett halála óta Newman már több mint egy évszázadnyi poszthumusz életet élt, és az iránta – nemcsak eszméi, de személye és jelleme iránt is – mutatkozó érdeklődés máig nem csökkent, jóllehet azóta is csaknem annyi félreértés veszi körül, mint valóságos, földi életében. Az *Apologiá*vál már elűzte azt a rémképet, amely – mint írta – helyette „összevissza beszél”: a vatikáni titkos ügynök rémképét, aki megrontja az oxfordi ifjúságot, aki fondorlatos, és alakoskodik. Ám vigyázatlan írásmódja egy másik rémképet idézett elő, amely még bő száz évvel a halála után is nem annyira „összevissza beszél”, mint inkább sopánkodik. Ez a rémkép egy túlérzékeny, önmagába mélyedő remetéé, aki egyik egyházban sem érzi otthon magát, és nem érintkezik a hétköznapi világával. Ez a rémkép annak tulajdonítható, hogy az *Apológiát* önéletrajzként olvassák, pedig az nem más, mint amit Newman az első részek fejlécére írt: „Vallási nézeteim története”. Newman arról számolt be, hogy az igazság keresése során hogyan alakult az Egyházzal vallott felfogása, és a saját, személyes életéről csak annyiban, amennyiben az elválaszthatatlan attól a kereséstől.

Azokból a levelekből és feljegyzésekből azonban, amelyeket Newman írt, vagy mások neki és róla írtak, egy sokkal erőteljesebb, tevékenyebb, kedélyes és vonzó jellem bontakozik ki. Az a gyerek, aki „azt kívánta, hogy az Ezeregy éjszaka meséi igazak legyenek”, és azt gondolta, hogy az angyalok elrejtőznek előle, ugyanaz a fiú, aki üvegszemű sárkányt készített, és az iskolában egy klubot alapított, amelynek (a *Spectator* mintájára szerkesztett) *The Spy* (Kém) című folyóiratát jórészt ő maga írta. Jobb híján maga alkotta meg a saját, hiányolt ellenzékét, és az *Anti-Spy*-t is maga szerkesztette. Mozgékony fiú volt, aki gyakran fürdött a folyóban, és egyszer ködben próbálta körülevezni Wight szigetét. Egész életében fáradhatatlanul gyalogolt, és az Oriel College fiatal tanáráként Hurrell Froude és más barátai társaságában lovagolgatott.

Newmannek mindig sok barátja volt, és legtöbbjükhöz ragaszkodott egy életen át, vagy inkább azok életén át, mert a hosszú élet egyik hátránya az volt, hogy elveszítette kortársait, sőt nem egyet a nála fiatalabbak közül is, mielőtt meghalt volna. Newman hű maradt barátaihoz, még azokhoz is, akik 1845 után szakítottak vele, és kifejezetten örült, amikor visszatértek hozzá, egyesek éppenséggel az *Apologia* megírása előtt, így segíthettek felidézni az emlékeit. Nyilvánosan azok közül sem támadott meg senkit, akik – mint Faber, Manning vagy Ward – inkább kollégái voltak, semmint barátai. Ahogy az Pál és Barnabás esetében történt, kétségtelen, hogy olykor még jó és szent emberek is képtelenek kijönni egymással, anélkül, hogy föladnák azt a közös ügyet, amelyért mindegyikük küzd: az Evangélium terjesztését.

Faberrel kapcsolatban különösen jó tudni, hogy a halálos ágyához 1863-ban Newmant hívták. Newman, aki 1833 óta először akart pihenésképpen külföldre utazni, készített néhány feljegyzést erről, de az nem sokat változtatott azon, amit megfontoltan, valóban tett. Fabernek egy kedvenc noviciushoz írt leveléből tudjuk, hogy Newman – az orvos engedélyével – húsz percen át fogta a kezét, „majd a lehető legőszintébb együttérzés hangján azt mondta: «Szent Fülöp legyen veled, atyám». Én pedig – írta Faber – mosolyogva válaszoltam, hogy «Velem lesz, ha te kéred, és most, Padre, áldj meg engem!» Amit ő némán, de annál ünnepélyesebben teljesített.”

Faber csaknem két hónappal később halt meg, és Newman ott volt a temetésén. Mikor Newman tizenhat évvel később olyan váratlanul bíborossá lett, első gondolata az volt, hogy a

két Oratóriumot nyilvánosan kibékíti. A római egyház bíborosaként hivatalos látogatást tehetett anélkül, hogy a rendház fölött mint oratoriánus bárminemű hatalmat gyakorolna. A látogatás teljes siker volt. A fiatalabb papok már egyik rendházban sem tudtak sokat a viszályokról, a pápai tévedhetetlenségről tíz évvel korábban kirobbant vita is már feledésbe merült, és attól kezdve a két Oratórium – bár egymástól független maradt – jó kapcsolatban volt, és hasonló elvek mentén működött, ahogy azt Newman egykori alapításukkor remélte.

Igazi barátai – anglikánok és katolikusok, papok, ügyvédek, diplomaták és akadémikusok – Newmant a legenda érzékeny remetéjében fel nem ismerték volna. Newman korának világában élt, vonatra szállt, mihelyst ez lehetővé vált, és a birminghami oratoriánusoknak élvezettel számolt be kalandjairól a Skóciába, Abbotsford felé tartó vonatokon, az ír tengert átszelő hajókon és Írországbán, mikor az egyetem tervezgetésének kezdetén a püspököket sorra látogatta. A *Times* nemcsak olvasmánya volt, hanem annak – oxfordi napjaiban *The Tamworth Reading Room* (A tamworthi olvasóterem) címen megjelent – rendkívül szellemes sorozatot is írt, azt a felfogást támadva, hogy a pusztán világi nevelés erkölcsi felemelkedéshez vezethet. Kora szellemi forrongásának hatására ismerte fel a sajtó jelentőségét, és a *Rambler* miatt „égette meg magát” Rómában. Ezt a hétköznapi kifejezést is maga Newman használta, aki sohasem volt nagyképű, soha nem törődött a saját méltóságával – vagy másokéval: egyházi feletteseivel szemben mindig engedelmes volt, de soha nem hízelgett vagy udvarolt nekik.

Newman, a lelkipásztor

Akik Newmant kizárólag az *Apologia* alapján ítélik meg, jelleméről torzképet kaphatnak, mintha egész életében csak töprengett és írt volna. Oxfordi tartózkodásáról írva meg sem említi lelkipásztori tevékenységét, azt, hogy betegeket és haldoklókat látogatott, keresztelt és esketett amellet, hogy elmondta híressé vált beszédeit – gyakran, mint följegyezte, „üres padsoroknak”, mert a hatóságok megváltoztatták az egyetemi ebédlőben a vacsoraidőt, nehogy a fiatalok őt hallgassák. Ezt a lelkipásztori munkát katolikus papként is folytatta, majd a későbbi években, ahogy oratóriumi közössége megcsappant, még több azon kívüli kötelezettséget vállalt. Prédikált gyári munkásoknak és ír bevándorlóknak, kereskedőknek és olykor náluk műveltebb embereknek is, gyóntatta őket, mondta és énekelte a szentmiséket – és mindez kitöltötte napjait, évről évre. Minderről egy és más megtudható naplójegyzeteiből és olyan híveinek a visszaemlékezéseiből, akik az Oratórium környékén annyira rajongtak érte, hogy levágott hajfűrtjeit elkérték a fodrásztól, és ruháinak foszlányait őrizgették. „Az atya tudja, hogyan kell a keresztről beszélni” – mondta egy idős asszony. Egy leány pedig nem felejtette el, hogyan jött ki Newman a gyóntatószékből vigasztalni őt, mikor első gyónása alkalmával sírva fakadt.

Newman családos, katolikus barátai odavitték a gyerekeiket, akik tolltörőket készítettek neki, és felnőtt korukban is látogatták. Amikor Somersetben Richard Church (mielőtt még a Szent Pál székesegyház esperesévé kinevezték volna) vendégül látta, Church lányai megajándékozták az *Alíz csodaországban* egy példányával, amit Newman később, mikor már túl öregnek érezte magát ahhoz, hogy a Church és Rogers által, az *Apologia* megjelenése után neki ajándékozott hegedűn játsszon, azzal viszonzott, hogy azt Church hajadon lányának adta. Korábban mindig másodhegedűsként játszott az iskolai zenekarban; kedvenc zeneszerzője Beethoven volt – mint mondta, „akár egy énekesmadár”, – de látogatta a Birminghami Zenei Fesztiválokat is, egészen 1889-ig, bár Mendelssohn *Illése* nem nagyon érdekelte. Mikor Dvořák az Oratóriumban járt, csodálkozva hallotta Gounod miséjét, de az ott közkedvelt Mozartét is könnyen hallhatta volna.

Barátainak feleségei és özvegyei mellett Newman baráti köre sok egyedülálló hölgyre is kiterjedt. Maria Giberne, aki ifjúkora óta ismerte, és követte az Egyházba, végül apáca lett

Franciaországban, és Newman még nyolcvanadik életévükben is levelezett vele, olyan földönjáró tanácsokat adva neki az öregkori emésztéssel kapcsolatban, hogy „Ne feledje, Ön nem egy osztriga! Komolyan mondom!”. Emily Bowlest, aki ugyancsak Littlemore-ban találkozott először vele, majd később Londonban élt, más jócselekedetek mellett börtönöket látogatva, Newman alig tudta rávenni, hogy legalább egyszer fogadjon el öt fontot „jótékony cipőkre és esernyőkre”, melyeket önkéntes szolgálata során elkoptatott. Newman neki írta a leginkább szókimondó leveleket arról, amit a szélsőséges infallibilisták tévútjának tekintett, és arról, hogy miért nem „emeli fel a szavát”, amire pedig ő is és mások is kérték. Fontos dolog különbséget tenni Newman bizalmas barátainak kifejtett magánvéleménye és a gyakran személyeskedő viták közepette, nyilvánosan megőrzött hallgatása között. Ha nem tudnánk magánlevelezéséből, hogy ténylegesen mennyire megviselték ezek a megpróbáltatások, nem tudnánk kellőképpen értékelni azt a hősiesség küzdelmet, amit Üdvözítője és Megváltója kedvéért folytatott önmagával.

Az 1860-as évek elején, az *Apologia* előtti, nehéz időkben Emily Bowles hét évi szünet után meglátogatta Newmant a birminghami Oratóriumban. Erről olyan, eleven feljegyzést hagyott ránk, amely egy keresztjét hordozó ember szellemét idézi. „Ahogy az ajtóban fogadott, és néhány csomagot maga vitt beljebb” ragyogás öntötte el azt a megviselt arcot. Megjelenése megdöbbentő volt. „Kökemény arcát mélységes gyász, kiábrándultság és a reménytelenséggel szembeni ellenállás barázdái szántották fel. Mikor megszólalt, arckifejezése kissé megenyhült...” Később, az elvetélt oxfordi kísérlet után, amelyről Londonban kósza hírek keringtek, Bowles kisasszony megkérdezte Newmantól, aki hívatta őt: „Mindezeket mikor fogják a háztetőkről hirdetni?”, ő pedig „azzal a sajtósággal ragyogó, mégis szomorú mosollyal, ami életének abban a szakaszában a legmeghatóbb volt, azt válaszolta: «Gyermekem! Kedves gyermekem! Majd ha már nem leszek itt!»”

Volt néhány más, fiatal konvertita nő is, akik egy csodálatos asszony, a munkásnőből Newman hű barátjává lett Margaret Hallahan anya által, Stone-ban megújított domonkos harmadrendbe lépve, kitartó imáikba foglalták Newman minden megpróbáltatását, és védőszentje, Szent János evangélista ünnepén, minden év december 27-én gyengéd jókívánásaikkal halmozták el. Egy olyan emberről, akit ennyien és ennyire különböző emberek szeretnek, teljes biztonsággal állíthatjuk, hogy szeretetre méltó – és szeretetteljes.

A romantikus realista és a keresztény kinyilatkoztatás

Newman csak néhány évvel volt fiatalabb, mint Keats és Shelley: abban a romantikus korban született, amelyben a meghatottságtól az angolok még sírtak. Ám megérte az összeszorított ajkak korát is, amelynek nemzedéke, ha könnyezni látta, azt gondolta, hogy nemcsak érzékeny, hanem búskomor is. A könnyek olyan régi barátok temetésére érkeztek, mint Henry Wilberforce, vagy olyan Littlemore-i magánlátogatásra, mikor a templomkert kapujának dőlve látták őt sírni. Newman a könnyeiről egy levelében csak annyit közölt: „Mikor megláttam anyám síremlékét, nem tudtam visszatartani őket”. Emlékei törtek fel így, nem a régi, szép oxfordi napokat sírta vissza, nem is azt siratta, hogy a katolikus egyház így bánik vele, és végképp nem azt, hogy az áhított, eszményi egyházat nem találta meg – ahogy ez nemrég megjelent nyomtatásban.

Newman soha nem az eszményi egyházat kereste, hanem a történeti tény az egyház életében, és a Szentszék mint „az egység Istentől rendelt központja” előtt csak akkor hajtott fejet, amikor meggyőződött arról, hogy az anglikán egyház már nem tartozik az Egy, Szent, Katolikus és Apostoli Egyházhoz. A pápaság központi, egyesítő szerepét többé nem is vonta kétségbe, jóllehet történelmi tájékozottsága folytán a pápa hatalmáról ugyanolyan mérsékelt nézeteket vallott, mint az angol püspökök többsége, köztük Ullathorne és a cliftoni főpásztor, Clifford.

Az *Apologia* sikere nyomán Newman hozzálátott anglikán műveinek javított kiadásához is. Az anglikán William Copeland-et, káplánját, aki közvetlenül a nagy változás előtt, a régi barátok közül elsőként kereste föl, rávette, hogy szerkesztőként gondozza a *Parochial and Plain Sermons* (kb. „Ünnepi és hétköznapi beszédek”) sorozatát. Ám a későbbi könyveket ő maga szerkesztette, amiből mulatságos lábjegyzetek adódtak, mikor „a szerző” érveit kényszerült megcáfolni. Az egyházi tanítóhivatalról az Oxford-mozgalom csúcán, még kételyeit megelőzően írt értekezéséhez negyven évvel később, 1877-ben olyan bevezetést írt, amelyben világosan leszögezi: amikor Krisztus „fölment a mennybe, a saját képviselőjét hagyta hátra. Ez az Anyaszentegyház, az Ő Misztikus Teste és Menyasszonya, Isteni Intézménye, szentélye és szócsöve annak a Vigasztalónak, aki általa szól a világ végezetéig”. Az Egyház így Krisztustól örökli hivatalát mint Közvetítő ember és Isten között. Krisztus „Proféta, Pap és Király”, az Egyház pedig ezeket a méltóságokat „a tanítás, a kormányzás és a szent szolgálat” formájában gyakorolja.

„A kereszténység tehát egyaránt bölcelet, politika és vallás: vallásként Szent, bölceletként Apostoli, politikai erőként pedig birodalmi, vagyis Egy és Egyetemes. Newman rámutat, hogy ez a három hivatal először is mint istentisztelet, aztán mint hittudomány, végül pedig mint egyházi közigazgatás fejlődött ki. A hittudománynak és a hittani vizsgálódásnak, az istentiszteleti rendnek, a kormányzásnak és a célszerűségnek az Igazság a vezérlő elve. A hittudomány eszköze az érvelés, az istentiszteleté az érzelem, a kormányzásnak pedig a parancsok és tilalmak. Az már az emberi természetből fakad, hogy az érvelés könnyen racionalizmushoz, az áhítat babonásághoz és rajongáshoz, a kormányzó hatalom pedig becsvágyhoz és zsarnoksághoz vezet.”

Newman ezután kifejti, hogy ennek a három hivatalnak az egyensúlya miként bomlik meg, botránnyokhoz és romlottsághoz vezetve, ami az Egyházat különböző korokban különbözőképpen torzíthatja el. Hangsúlyozza, hogy „A hittudomány az Egyház egész szervezetének alapvető és vezérlő elve. A Kinyilatkoztatáshoz mérhető, és a kereszténység alapeszméje és lényege a Kinyilatkoztatás”. Ám hozzáteszi: „A hittudomány mégsem járhat a maga útján, mert túlságosan merev, túl elvont, túl szigorú ahhoz, hogy mindig méltányos és együttérző lehessen...”

Az Egyházzal így gondolkodó Newmant soha nem ejthette kétségbe, hogy az nem felelhetett meg valami elvont eszménynek, bármennyire is nyomaszthatták őt a két uralkodó hatalom gyakorlásának korabeli hatásai. Hasonlóképp, bár a hatalmon lévők viselkedése olykor felháboríthatta, mindig különbséget tudott tenni a megbízottak emberi gyarlósága és a hívők térben és időben kiterjedt, a Szentlélek által irányított, az Oltáriszentségben magának Krisztusnak a valóságos életével táplált közösségében, Krisztus Titokzatos Testében lakozó, alapvető tekintély között.

Személyes szentség

Bármennyire is csalódást kelthetett benne az Egyházon belüli személyes fogadtatása, Newman mindig menedéket talált Krisztus valóságos jelenlétében. Jóllehet bizalmatlan volt az érzelmes „lelkiséggel” szemben, különféle emberek leveleiben található utalások arra, hogy rájuk személyesen és papként is az egyszerű szentség benyomását gyakorolta. Lady Lothian, aki 1851-ben tért át, a vele való találkozást nagyon izgatottan várta, de hamarosan megnyugodott. „Legjobban a gyermeki együttérzés és alázat ragadott meg benne,” – írta – „meg az a ragyogó világosság, ahogyan véleményt mond... A szentmisét olyan meglepően mutatja be, hogy a különbséget nem tudom megragadni, de a különbség érezhető. Valami fenséges volt.”

Harmincegynéhány évvel később, 1882-ben Lord Coleridge főbíró (annak a bírónak a fia, aki Newmant 1813-ban az erkölcsi züllöttségről úgy kioktatta) egy barátjának azt írta: „Nem

tudom kielemezni vagy megmagyarázni, de mindmáig úgy lenyűgöz, mint senki, akit valaha láttam. Olyan egyszerű, szerény és játékos, akár egy gyerek, de mégis úgy vagyok vele, mint senki mással. Hol fölemel, hol meg a földre döngöl...” 1886-ban Newman Londonban, Church esperesnél tartózkodott, aki a Keble College igazgatójának azt írta róla: „Annyira vidám volt, annyira kedves, annyira szeretetteljes; nagyon öreg és fáradékony, de rövid szünet után újra megélénkül, és a saját öregségével viccelődik: 'Tudja, egy összeadást nem lennék képes elvégezni!'”

A mindennapi életben Newmannek jó humorérzéke volt, huncutkodott, de sohasem lett rosszmájú, amiről még a közvetlen aggodalmairól vagy bosszúságairól szóló levelei is tanúskodnak. Ahhoz képest, hogy az Egyház szolgálatában mennyi személyes kudarc érte, meglepően rugalmas és hitében mindig bizakodó maradt. Bízott benne, hogy mikor eljön az ideje, Isten a káoszból majd rendet teremt: „Ő tudja, mire készül”. Ez a kifejezés egyébként egy arról szóló elmélkedéséből való, hogy Isten mindenkinek a személyes életéről és fejlődéséről gondoskodik, túl minden megpróbáltatáson és tanácsstalanságon. „Ezért bízom meg Benne. Bármi, bárhol vagyok is, soha nem fog megtagadni.”

Ez a bizalom Isten végtelen jóságában és erejében, hogy a legsötétebb kilátások közepette is végül üdvözíti az embert és az emberiséget, abból a szenvedélyes hitből és Krisztus iránti szeretetből táplálkozott, amelyet Newman rendszeres imádsággal és minden körülmények között a lelkiismeretre való hagyatkozásával táplált kamaszkori megtérése óta. Nem szeretett tantételekről vitatkozni, és mikor (anglikánként) a Megigazulás témájáról írt, az a szándék vezette, hogy a keresztények szívében lakozó Szentlélek gondolatának felébresztésével a vetélkedő katolikus és protestáns elképzeléseket egymással kiengesztelje. *Cor ad cor loquitur* – szív szól a szívhez – ezt választotta jelmondatául, mikor bíboros lett belőle.

Egyáltalán nem csak az értelmére hagyatkozó teremtmény volt.

Newman küldetése

Katolikusként Newman nem lett hittudós a szó hagyományos értelmében, hanem a hittudomány történetének tanulmányozására alapozva, a hit modern kérdéseivel foglalkozott. Éppen ezért volt nagy hatással a XX. század európai és amerikai hittudósaira. Ám mindazt, amit írt, valamennyi értelmes olvasójának szánta. Egy másik levelezőjének, Miss Holmes-nak mondta, hogy *A belátás ismereteinek elsajátításáról* írt értekezés utolsó száz oldala „főleg olyan hölgyeknek szól, akiket hitetlenek lehangolnak, és nem tudnak nekik mit mondani – ami manapság, attól tartok, nem ritka szerencsétlenség”.

Ez a száz oldal történeti érvekkel és az erkölcsi kötelezettség egyetemes tapasztalatával támasztja alá annak egyre növekvő valószínűségét, hogy a kereszténység mindenkinek alkotójának isteni kinyilatkoztatása. Ennek a belátása akarat és engedelmisség kérdése, a benne való hit pedig – mivel Istentől való – megbízható, de addig nem fogadható el, míg ésszerűnek és hitelt érdemlőnek nem látszik. Newman egyszer azt mondta, ez az az út, amelyre munkáslányok és bölcselők egyaránt rátérhetnek. Ez nem annyira elmélet volt, mint inkább tapasztalati tény. És talán ez a magyarázata, hogy Newman még mindig az igazságot keresők kalauza, ebben a zavaros korban is, mikor az igazságot valami viszonylagos dolognak nézik, a közvéleményt hírverés és „csúsztatás” alakítja, az emberek szívébe pedig belerondít a rosszindulatú pletyka és a könyörtelen cinizmus. Egy gyakran megosztottnak, egyszerre több irányba forduló hajónak látszó Egyházban a Tiszteletreméltó John Henry Newman bíboros a szentség és a kiegyensúlyozottság világítótornya, a kételkedéssel sújtottak apostola, a türelmetlenséggel vagy kiábrándultsággal megkísértettek barátja, mindazok szentje, akikkel személyesen törődött, amíg közöttünk járt, a földön.

Őszentsége II. János Pál pápa levele John Henry Newman bíboros születésének kétszázadik évfordulóján

Főtisztelendő Vincent Nichols,
birminghami érsek úrnak

Isten Tiszteletreméltó Szolgája, John Henry Newman születésének kétszázadik évfordulója alkalmából örömmel csatlakozom hozzád, Anglia és Velsz testvéri püspökeihez, a birminghami Oratórium papjaihoz és mindazokhoz, akik ma hangjukat hallatják világszerte, hálát adva Istennek a nagy angol bíboros és maradandó tanúságtétele ajándékáért.

A saját életében kibontakozó, titokzatos isteni terven töprengve, Newman arra a mélységes és időtálló meggyőződésre tett szert, hogy „Isten engem valami határozott szolgálatra rendelt. Olyasmit bízott rám, amit nem bízott másra. Küldetésem van” (*Elmélkedések és Imádságok*). Ezt a felismerést nemcsak hosszú élete, hanem halála után kifejtett hatása is messzemenően igazolta. Egy adott időben – 1801. február 21-én, egy adott helyen – Londonban és egy adott családban – John Newman és Jemima Fourdrinier elsőszülött fiaként látta meg a napvilágot, de Istentől kapott, sajátos küldetése biztosítja, hogy John Henry Newmant mindig és mindenütt minden ember a sajátjának tekinthesse.

Newman zavaros időkben született, amelyeket nemcsak politikai és katonai események kavartak fel, hanem a lelkek nyugtalansága is. Régi bizonyosságok rendültek meg, és a hívőket egyik oldalról a racionalizmus, másiktól meg a fideizmus veszélye fenyegette. A racionalizmussal együtt járt minden tekintély és minden természetfölötti elutasítása, a fideizmus viszont a történelmi kihívásoktól és a világi dolgoktól elfordulva, kizárólag a tekintély és a túlvilág torzképébe kapaszkodott. Newman egy ilyen korban teremtett végül figyelemre méltó összhangot hit és értelem között, melyek számára olyanokká lettek, „mint két szárny, amely az emberi lelket fölemeli az igazságról való elmélkedés magasába” (*Fides et Ratio*, Bevezetés; vö. uo., 74). Az igazság lázas keresése vezette el a Krisztusban gyökerező tekintély felszabadító elfogadásáig és a természetfölöttinek addig az érzékeléséig, amelyben az emberi lélek és szív befogadja a Krisztusban kinyilatkoztatott lehetőségek teljességét. „Jó Fény, vezess! Körül borult az ég, vezess tovább!” – írta *A felhőoszlop* című versében, és a Jó Fény számára Krisztus volt bármiféle sötétség mélyén. Sírkövére azt a feliratot vésette: *Ex umbris et imaginibus in veritatem* – és életútjának végén nyilvánvalóvá lett, hogy Krisztus volt az általa megtalált Igazság.

Ám Newman lázas keresését fájdalom járta át. Mikor az Isten által rábízott küldetés tudata már ellenállhatatlanul magával ragadta, kijelentette: „Ezért bízom meg Benne... Ha beteg vagyok, a betegségem szolgálhatja Öt, ha tanácstalan, a tanácstalanságom... Ő semmit sem tesz hiába... Elveheti a barátaimat. Idegenek közé sodorhat. Elhagyatottnak érezhetem magam, vagy rosszkedvűnek, bizonytalanak tarthatom a jövőt, és mégis. Ő tudja, mire készül.” (*Elmélkedések és Imádságok*). Megszenvedte mindezeket a megpróbáltatásokat, de azok nem hogy kedvét szegték volna, inkább még növelték hitét Istenben, aki szólította, és megerősítette őt abban a meggyőződésében, hogy Isten „semmit sem tesz hiába”. Végül is amit Newman sugárzik, az nem más, mint az Úr Keresztjének misztériuma: az világított küldetésének sötétjében, az volt az abszolút igazság, amelyről elmélkedett, a „Jó Fény”, amely vezette.

Mikor a Tiszteletreméltó John Henry Newman születésének kétszázadik évfordulóján hálát adunk Istennek azért, hogy őt nekünk ajándékozta, egyben kérjük, hogy a mi földi

zarándoklatunknak ez a megbízható és ékesszóló kalauza a kegyelem trónusa előtt is legyen hatalmas közbenjárónk minden szükségünkben. Kérjük, hogy Egyházunk John Henry Newman bíborosnak, az angol lelkiség egyik legkiválóbb és legsokoldalúbb képviselőjének példaadó szentségét hivatalosan és minél előbb kihirdethesse. Apostoli áldással.

Kelt a Vatikánban, 2001. január 22-én.

(II. János Pál)

John Henry Newman néhány imádsága és elmélkedése

A Teremtő Istenbe vetett remény

Isten engem valami határozott szolgálatra rendelt. Olyasmit bízott rám, amit nem bízott másra. Küldetésem van. Még ha nem is tudom meg soha ezen a világon, hogy mi, majd megtudom a következőn. Valahogy szükséges vagyok céljainak eléréséhez, olyan szükséges a magam helyén, akár egy arkangyal a sajátján – és valóban, ha elbukom, újat teremthet, ahogy a kövekből is teremthet fiákat Ábrahámnak. Mégis van némi szerepem ebben a nagy műben, láncszem vagyok, személyek közti összekötő kapocs. Nem hiába lettem teremtve. Jót kell tennem, az Ő művét kell művelnem, a béke angyalává kell válnom, az igazság hírnökévé a magam helyén, nem megszegve, hanem megtartva az Ő parancsait, és Őt szolgálva hivatásomban.

Ezért bízom meg Benne. Bármilyen, bárhol vagyok is, soha nem fog megtagadni. Ha beteg vagyok, a betegségem szolgálhatja Őt, ha tanácstalan, a tanácstalanságom, ha bánkódom, a bánatom szolgálhatja Őt. A betegségem, a tanácstalanságom vagy a bánatom szükséges eszköz lehet valami nagy cél érdekében, ami messze túl van rajtam. Ő semmit sem tesz hiába. Ha életemet meghosszabbítja vagy megrövidíti, Ő tudja, mire készül. Elveheti a barátaimat. Idegenek közé sodorhat. Elhagyatottnak érezhetem magam, vagy rosszkedvűnek, bizonytalanoknak tarthatom a jövőt, és mégis. Ő tudja, mire készül.

Ima azért, hogy másoknak világítsak

Maradj velem, és akkor elkezdek majd úgy ragyogni, ahogy Te ragyogsz, hogy másoknak világítsak. A Fény, Ő, Jézus, minden fény Tőled való. Te leszel az, aki belőlem másokra kisugárzik. Világosítsd meg őket és engem, világosítsd meg őket velem és általam. Engedd, hogy prédikálás nélkül is dicsőíthesselek – szavak nélkül, de jó példával és mindannak vonzásával, amit teszek – a Szentjeidhez való, felismerhető hasonlósággal és nyilvánvaló teljességével annak a szeretetnek, amelyet szívem Neked köszönhet.

Nagypénteki könyörgés a keresztények egységéért

Ó, Uram, Jézus Krisztus, aki szenvedésed küszöbén könyörögtél tanítványaidért, hogy egyek legyenek a világ végezetéig, tekints le irgalmasan azoknak sokszoros megosztottságára, akik a Te hitedet vallják, és gyógyítsd be kegyesen azokat a sebeket, amelyeket a gőg és a Sátán mesterkedése a Te népeden ejtett. Rontsd le a megosztottság falait, amelyek egyik keresztény felekezetet a másiktól elválasztják. Tekints könyörülettel azokra a lelkekre, akik beleszülettek ezeknek a különféle közösségeknek valamelyikébe, mely nem a Te alkotásod, hanem az embereké. Szabadítsd ki a foglyokat az imádság ezen illetéktelen formáinak börtönéből, és gyűjtsd őket össze abban az egyetlen közösségben, amelyet kezdettől fogva rendeltél: az Egy, Szent, Katolikus és Apostoli Egyházba. Taníts meg minden embert arra, hogy Szent Péter Széke, a római Anyaszentegyház az egység alapja, eszköze és középpontja. Tárd ki szívüket arra a régen feledésbe merült igazságra, hogy a mi Szentatyánk, a pápa a Te követed és képviselőd, és aki vallás dolgában rá hagyatkozik, az Neked engedelmessé válik, hogy amint fenn, a mennyben csak egy szent közösség van, úgy legyen egyetlen egy közösség itt lenn is, a Te Szent Neved megváltására és dicsőítésére.

Ima az Igazság világosságáért

Bárcsak egy igazságkereső szüntelenül ezt mondogatná:

Istenem, megvallom, hogy Te eloszlathatod sötétségemet. Megvallom, erre egyedül Te vagy képes. Ó, bárcsak eloszlana sötétségem! Nem tudom, eloszlato-d-e, de hogy Te képes vagy rá, én pedig vágyom erre – azt hiszem, – elegendő ok arra, hogy ezt kérjem. Ezennel megígérem, hogy a Te kegyelmeddel, amit kérek, befogadom majd mindazt, amit teljes bizonyossággal igazságnak érzek. És a Te kegyelmeddel fogok majd védekezni minden önámítással szemben, ami oda vezethetne, hogy azt fogadjam el, amit csupán a természet diktál, és nem azt, amit az értelem jóváhagy.

A megadás imája

Uram és Megváltóm, a Te karjaidban biztonságban vagyok. Tarts meg engem, és nincs mitől félnem, de ha Te elhagysz, elhagy minden reményem. Kérlek, ne tégy gazdaggá engem, és kérlek, hogy ne tégy nagyon szegénnyé sem, de mindezt Rád bízom, hiszen Te jobban tudod, mint én. Ha fájdalommal vagy bánattal sújtasz, adj kegyelmet, hogy jól viseljem. Ha evilágon egészséget, erőt és sikert adsz, tarts mindig éberem, nehogy ezek az ajándékok eltávolítsanak Tőled. Add meg nekem, hogy a Te dicsőségedet hirdethessem, Neked és Érted élhessek, jó példát mutathassak a körülöttem lévőknek, s végül add meg, hogy akkor és úgy halhassak meg, ahol és ahogy a Te dicsőségedért a legjobb, és az én üdvösségemre szolgál.

Ima boldog halálért

Ő tartson meg mindaddig a napig, mikor a megnyúlt árnyak az este közeledtét jelzik, a nyüzsgő világ lecsendesedik, az élet láza csillapodik, és a munkánkat elvégeztük. Akkor az Ő kegyelme adjon biztonságos szállást, szent pihenést és végül békességet.

Ave Maris Stella

Áldott légy, Tenger Csillaga. Valóban csillag vagy te, Mária! Mert ugyan a mi Urunk, Jézus Krisztus a legigazabb és legfőbb Csillag, a ragyogó Hajnalcsillag, ahogy Őt Szent János nevezi, az a Csillag, amelyről kezdetektől fogva rendeltetett, hogy Izraelből támadjon, s amelynek előképe megjelent a napkeleti bölcseknek – ám ha a bölcsek és az okosok, az emberek igaz tanítói is csillagokként fognak mindörökké ragyogni, ha az Egyházak angyalait Krisztus tenyerén ragyogó csillagoknak mondjuk, ha Ő saját apostolait, de még a bukott angyalokat is a mennyből aláhulló csillagokhoz hasonlította, s végül, ha minden szent a mennyben csillagnak neveztetik, amennyiben dicsőségük nagyobb a csillagokénál, hát akkor minden kétség és a mi Urunk méltóságának sérelme nélkül nevezhetjük az édesanyját, Máriát Tenger Csillagának, annál is inkább, mert még fején is tizenkét csillagból álló koronát visel. Jézus a világ Világossága, mely megvilágosít minden evilágra jövő embert, felnyitva szemeinket a hit ajándékával, és a lelkeket az Ő Mindenható irgalmával ragyogókká teszi, Mária pedig az a Csillag, mely Jézus világosságával világít, fénylik, akár a hold, és ragyog, mint a nap, a mennyek csillaga, melyre öröm ránézni, a tenger csillaga, mely a viharban hánykolódóknak kedves, az, akinek mosolya a gonosz lelkeket elúzi, a szenvedélyeket lecsillapítja, és a lelkekbe bátorságot önt.

Áldott légy hát, Tenger Csillaga, rád emlékezve örvendezünk. Ne szűnj meg könyörögni értünk a Kegyelem trónusánál, védj ügyünket, könyörögj együtt velünk, imáinkat terjeszd Fiad és Urad elé – most és halálunk óráján, Mária, légy a mi segítségünk!

Elmélkedés a Szent Családról

Ó, én lelkem, neked megengedettett elmélkedni e három egységéről, és – ha nem is látás, de hit segítségével – osztozni összhangjában. Én Istenem, hiszem és tudom, hogy akkor mennyei dolgok kapcsolatára derült fény itt, a földön, és ez azóta is tart. Üdvös kötelességem magamnak is belépni abba. Üdvös kötelességem ráhangolódni arra a mélységesen megindító zenére, mely akkor szólalt meg. Engedd, hogy részesüljek abban a kegyelemben, mely által meghallhatom és megérthetem azt, hogy lüktetése átjárjon engem. Legyenek lelkem rezdülései Jézussal, Máriával és Józseffel. Engedd, hogy ismeretlenségben éljek, távol a világ zajától, velük. Engedd, hogy hozzájuk forduljak bánatban és örömben, és az ő vonzásukban éljek-haljok.

Mária szíve

Áldott a méh s az emlők, miket
Szentnek méltán mindenki hív!
De még szentebb a Szenvedővel
Együtt vérző, királyi szív.

(Mária Szívének képe alá írva)

A Legszentebbnek hála⁸

A Legszentebbnek hála fenn,
S magasztalás alatt,
Mert minden biztató szava
Tettekben megfogant.

Ó, Isten bölcsessége! Hogy
Míg bűntudat gyötört,
Egy új Ádám lépett elő,
S megmentésünkre jött.

Ó, gyengédség! Hogy test és vér,
Mely Ádámban bukott,
Ellenségünkre törve, most
Diadalt aratott.

Hogy lényegben tisztítsa meg
A testet és a vért,
Az isteni jelenlét itt
Mindennél többet ért.

⁸ Ez a népballadai eredetű, jellegzetes versforma az angol és a skót költészetben *Chevy Chase*-strófa néven ismeretes, de gyakori a francia, a német és a magyar irodalomban is. Utóbbira kitűnő példa *A walesi bárdok*.

Ó, áldozat! Mit emberként
 Az emberért hozott!
 Hogy ellenünket zúzza szét,
 Mindent feláldozott.

Imája lenn, keresztje fenn,
 Tanulságot kiált:
 Testvérünként fogadni el
 Szenvedést és halált.

A Legszentebbnek hála fenn,
 S magasztalás alatt,
 Mert minden biztató szava
 Tettekben megfogant.

(Gerontius álma – részlet)

A felhőoszlop

Jó Fény, vezess! Körül borult az ég,
 Vezess tovább!
 Az éj sötét, s az otthon messze még,
 Vezess tovább!
 Léptem Te óvd, ez épp elég nekem,
 Az út végéig el nem lát szemem.
 Egykor nem bántam, merre és hova
 Vezet tovább,
 De most könnyölgök, mint eddig soha:
 Vezess tovább!
 Feledd, hogy hajdan úgy játszott velem
 Mi csalfa, bár gyötört a félelem.

Hiszem, hogy éltető erőd addig
 Tovább vezet,
 Bércen és ingoványon át, amíg
 Az éj helyett
 A nappal angyalarca földerül,
 S velem marad már rendületlenül.

(A tengernél, 1833. június 16.)

Imádság Szent Fülöphöz

Fülöp, szent pártfogóm, ki annyi rágalmat, fájdalmat és betegséget oly csodálatra méltó türelemmel viseltél, eszközödj ki számomra is az igazi bátorság kegyelmét életem minden megpróbáltatásához. Ó jaj! Mekkora türelemre van szükségem! Meghátrálok minden kis kellemetlenségtől, és minden apró szenvedés beteggé tesz. Eszközölj ki számomra kegyelmet ahhoz, hogy a Mennyei Atyától nap mint nap megérdemelt keresztet mindig jó szívvel hordozhassam. Engedd, hogy téged követhesselek, ahogy te Uramat és Megváltómat

követted, s ennek révén, ahogy a mennyországot te testi-lelki fájdalmak csendes elviselésével kiérdemelted, úgy én a béketűrés érdemét és az örök életet elnyerhessem.

Novena⁹ imádság Tisztelendő John Henry Newman boldoggá avatása érdekében

Örök Atyánk, Te készítetted John Henry Newmant, hogy kövesse az Igazság kegyes fényét, ő pedig feltétlen engedelmességgel válaszolt mennyei hívásodra. Mint író, hitszónok, tanácsadó és nevelő, mint lelkipásztor, oratoriánus és a szegények szolgája a Te Országod építésén munkálkodott.

Add meg nekünk, hogy földi helytartód ajkáról meghallhassuk: „Jól van, hű, engedelmes szolgám, lépj hát be kanonizált szentjeim közé!”

Urunk, kérünk, hogy szolgád közbenjárásának erejét – világszerte ezért könyörgő híveid előtt – akár rendkívüli módon is tedd nyilvánvalóvá. Szándékainkra áldást különösen az ő nevében és a Te Fiad, Jézus Krisztus nevében kérünk.

Amen.

---

⁹ Kilenced, avagy kilenc napon út mondandó (ima).